

Kanbilimciler için

**DAHA ÇOK TÜRKÇE,
DAHA GÜZEL TÜRKÇE**

Prof. Dr. Yücel TANGÜN

**TÜRK
HEMATOLOJİ
DERNEĞİ**

Kanbilimciler için

**DAHA ÇOK TÜRKÇE,
DAHA GÜZEL TÜRKÇE**

Prof. Dr. Yücel TANGÜN

Kanbilimciler için

DAHA ÇOK TÜRKÇE, DAHA GÜZEL TÜRKÇE

Prof. Dr. Yücel TANGÜN

ISBN : 978-605-87458-0-3

Allame Tanıtım Matbaacılık

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.

Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz.

Herhangi bir şekilde ya da yöntemle çoğaltılamaz.

Sertifika Nu. : 15110

Kapak ve Sayfa Tasarım : İskender İyış

TÜRK HEMATOLOJİ DERNEĞİ

Dernek Adresi: Türk Ocağı Cad. No: 17/6 Cağaloğlu-Eminönü-İSTANBUL

Her Türü Gönderim ve Yazışmalar İçin Adres:

Adres : Turan Güneş Bulv. İlkbahar Mah. 613. Sok. No: 8 Çankaya-ANKARA

Tel : +90 312 490 98 97 (pbx)

Faks : +90 312 490 98 68

E-posta : thd@thd.org.tr - thdofis@thd.org.tr

allame
tanıtım matbaacılık

Merkez : Lale Sokak 7/12 Sıhhiye - ANKARA

Tel : +90 312 230 19 74-76

Faks : +90 312 230 19 71

Şube : Şekerhane Mah. Kaptanoğlu Sokak 11/C Alanya-ANTALYA

Tel : +90 242 519 00 01

www.allame.org.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
ÖNSÖZ	7
GİRİŞ.....	11
Türkçe sorunlarımız	13
Nedenler. Bu duruma nasıl geldik?.....	14
Çözüm yolları. Ne yapmalıyız?	16
TÜRKÇE KARŞILIKLARI VARKEN (Sözlükçe)	19
SIK KULLANILAN YABANCI TERİMLERE TÜRKÇE KARŞILIK ÖBEKLERİ	49
SIK YAPILAN YANLIŞLAR	55
Kan hücrelerini adlandırmada görüş birliğine varabilir miyiz?	55
Bilinmesi gereken kurallar.....	57
Birkaç basit dilbilgisi kuralı	57
Diğer kurallar	57

Yabancı özel adların yazılışı.....	58
İlaç adları	58
Örneklerle sık yapılan yanlışlar.....	59
Tamlamalarda çeviri yanlışları.....	72
Ad (isim) tamlamaları.....	72
Addan türetilmiş önad (sıfat) tamlamaları	73
Yazım (imla) yanlışları ve noktalama imleri	74

DOĞRU VE GÜZEL OLMAYAN TÜRKÇE

ÖRNEKLERİ (Seçki)	75
--------------------------------	-----------

GENÇ KANBİLİMCİLERE ALÇAK GÖNÜLLÜ

ÖĞÜTLER (Sonsöz)	83
-------------------------------	-----------

KAYNAKÇA ve SÖZLÜKLER	84
------------------------------------	-----------

SUNUŞ

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO, tehlike altındaki dillere ilişkin son atlasında, 200 dilin son 60-70 yıllık sürede kaybolduğunu açıkladı. Aynı rapora göre pek çok dil de tehdit altında.

Buradan bakıldığında, bir dili korumak ve geliştirmek aslında sadece “ulusal” bir önem taşımanın ötesinde, evrensel bir zenginlik kapsamında da anlaşılmalı.

UNESCO bir dilin tehdit altında olup olmadığını belirlerken çeşitli ölçütler kullanıyor. Bunlar arasında dilin kuşaktan kuşağa aktarılması, dilin kullanım alanlarında değişiklikler, yeni alanlara ve ortamlara dilin tepkisi, devletlerin ve kurumların tutum ve politikaları yer almakta. Toplumun bireylerinin kendi dillerine yönelik tutumu da çok önemli olarak belirlenmiş bir başka ölçüt.

Dilimizin kullanıldığı yeni bir alan olarak kan hastalıkları ile uğraşan bilim insanları özelinde dil konusundaki sorumluluk elbette öncelikle bizlerde. Buradan bir çıkarım yaparsak, UNESCO’ya göre toplumun bireyleri olarak hematoloji (kanbilim) alanında üreten, öğreten bizlerin dile karşı yaklaşımı, bir tehlikenin giderilmesi açısından önemli.

Biz ne yaptık? Daha çok Türkçe daha güzel Türkçe söylemini öne çıkartıp bilim insanlarını konuşurken yazarken Türkçeye özen göstermeye isteklendirdik. Öğrencilerimize yazım rehberleri ve

sözlük sağladık. Kongrelerimizde ve değişik eğitim etkinliklerimizde Türkçe üzerine konferanslar düzenledik. En iyi Türkçe kullanan araştırmacılarımızı, ulusal kongrelerde, ödülleriyle destekledik.

Yalnız başınıza bir şeyler başarabilirsiniz. Birkaç kişi ile daha fazla işler yaparsınız; ama büyük bir ekiple çok işler yapabilirsiniz. Bu çalışmalar, hematoloji toplumumuzun ortak ürünleri halini aldı. Dilin kuşaktan kuşağa aktarılması da gerekliydi. Bunun için de bir kaynak üretilmeliydi. Bu görev kendiliğinden ve sorgusuz sahibini buldu.

Hepimizin kafasında “hoca” kavramını yaratan örneklerimiz olmuştur. Benim için “hoca”lar arasında sadece yaklaşık yirmi yıla yakın bir süredir tanıyıp bildiğim Prof. Dr. Yücel Tangün önemli yer tutmuştur. Nesnel, eleştirel yaklaşımını her zaman üzerimde bir kalite kontrol mekanizması olarak hissettiğim değerli hocam, bilim insanı ve vatandaş sorumluluğunu bu kez de böyle bir ürünle öğretti bana. Elimizde olup kuşaklara aktarılacak ve uluslararası standart kitap numarası (ISBN) olarak arşivlerde de yerini bulacak bu eser, alanında az görülen örneklerden biri. Öncü bir eser olarak değer bulacağına yürekten inanıyorum.

En iyi teşekkür etme yolu nedir koşullara göre değişir; ancak bu teşekkürü böylece en iyisi olarak kabul ediniz. Sevgili hocam; iyi ki öğretmenim oldunuz. Yüreğiniz hiç susmasın.

Prof. Dr. Muhit ÖZCAN

Türk Hematoloji Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı
Eylül 2011

ÖNSÖZ

Anadilini her yerde, her zaman doğru kullanmak, doğru yazmak bir lüks, bir fantezi değildir. Bir onur sorunudur.

Füsun AKATLI¹

Elinizde tuttuğunuz kitapçığın ilk tohumları 2007’de En İyi Türkçe Bildiri Ödülü Seçici Kurulu üyeliğimin başlamasıyla atıldı. Bu dört yılı aşkın süre benim yönümden nasıl geçti?

Türkçesi varken (Sözlükçe) bölümü her yıl biraz daha büyüdü. **Doğru ve güzel olmayan Türkçe örnekleri** listesinin giderek kabarması gibi... Kitapçıkta ancak küçük bir bölümünü örneklediğim bu liste, kanımca, yirmibirinci yüzyılın ilk on yılında genç üniversite öğretim üyeleri ve yardımcılarının Türkçe sorunları konusunda çarpıcı bir belge niteliği taşıyor.

Sık yapılan yanlışlar bölümünde ele aldığım yanlışlar her yıl önceki yıllardakine benzer biçimde sürüp gitti. Bugün de aramızda, sayıları azalmış olsa da, *beyaz ve kırmızı küre’yi* kullanmaktan vazgeçemeyenlerimiz var. 19-22 Ekim 2011’de toplanacak 37. Ulusal Hematoloji Kongresi’nin kimi program başlıkları *relaps/refrakter*’den tümüyle kurtulamadığımızın kanıtı.

Bu arada THD Forumuna gönderdiği iletilerde Yönetim Kurulu’nu **Daha çok Türkçe, Daha Güzel Türkçe** önerileri konusunda eleştirirken

dahi anlamına gelen *de* ve *da* bağlaçlarını ayrı yazmasını bilmeyen genç meslektaşım gibilerinin sayısının pek değişmediğini eklemeliyim.

Sevindirici gelişmeler olmadı mı? Oldu tabii! Hem de çok... Yayınlarda "...karakterize bir hastalıktır" "...prezente oldu" "ekarte edildi" tümceleri eskisi kadar sık değil. *Yamanma* (engrafman), *pekiştirme*, (konsolidasyon), *ayıklama* (deplesyon), *ileriye dönük* (prospektif), *dışlama* (ekarte etme) gibi terimlerle karşılaştığımda artık bayram yapıyorum. Dört yıl önce Genel Kurul gündeminin *dilekler* bölümünde kırkdört yıllık derneğimizin adında *hematoloji*'nin yerini *kanbilim*'in almasını öneren arkadaşımızı hiç unutmuyorum. Öyleyse; ülkemizin her sorununda olduğu gibi, dilimizin yabancı sözcüklerle kirlenmesinde de umudumuzu tümünden yitirme yılgınlığına düşmemeliyiz. Madımak Otelı kurbanlarından şair **Metin Altıok**'un dizelerinde vurguladığı gibi: ²

...Yarın farklıdır bugünden, / Adı değişir hiç olmazsa. / Kara bir suyu / Geçiyoruz şimdilerde / Basarak yosunlu taşlara. / Sen bugünden yarına / Birazcık umut sakla...

Ulusal kongrelerde ayaküstü sohbetler sırasında kimi genç arkadaşlarım bana bu "*Türkçe davasına*" neden "*takıldığımı*" soruyorlar. Onlara dilbilim uzmanı olmadığımı, sözcük türetme kurallarını pek bilmediğimi, yabancı dille eğitim veren bir okulda okuduğumu, Türkçe-edebiyat derslerimin kötü öğretmenlerle geçtiğini, aruz kalıplarına hiç ısınmadığımı, lise yıllarına geldiğimde Varlık dergisi ve yayınlarının ufkumu değiştirdiğini anlatıyorum. Yıllardır yurt dışında yaşayan, üç yabancı dili ana dili gibi bilen, ne ki tek bir yabancı sözcüğü katmadan arı bir Türkçe ile konuşan **Kemal Derviş**'i örnek göstererek "*herhalde ana dil bilincine sahibim, ana dilime saygılıyım*" diyorum.

Bu bilinci, bu saygıyı benimsemek, kazanmak, sorumluluk duymak sanırım o denli zor olmamalı. Çünkü 1960'lı yılların başında ilk makalelerimde kullandığım kimi terimler (*musabiyet*, *afetzedede*, *vetire*) bugün beni şaşkınlık içinde bırakıyor. Tıpkı çoğu Anadolu'nun köylerinde, kasabalarında doğmuş; çocukluklarında ninelerinden, dedelerinden "*bel ağrım nüktetti, depreşti, komşuya inme inmiş, ne kadar*

habis, kötü huylu adam” sözlerini duymuş kanbilim öğretim üyesi ve yardımcılarının, İngilizce öğrendikten sonra, bildirilerinde “*relaps, strok, malign, malignensi*” terimlerini kullanmalarının şaşırtması gibi.

Bu kitapçıkta yer alan gözlemler, eleştiriler, öneriler, vb tümüyle bana aittir. Hiçbir satırının Türk Hematoloji Derneği’ni bağlamayacağını önceden belirtmeliyim.

Bu çalışmanın, okurlarının (eğer okuyacak olurlarsa) yapıcı katkılarıyla varsıllaşacağına (zenginleşeceğine) inanıyorum. Her türlü eleştiriye, öneriye açık olduğumu eklemek isterim (yuctan@turk.net; ytangun@gmail.com).

Kanbilimcilere, özellikle genç arkadaşlarıma yararlı olması dileğiyle...

Yücel TANGÜN

Dragos, İstanbul
3 Eylül 2011

GİRİŞ

*Unutmuşum ana demesini bile
Öykünmüşüm türküsiünü ellerin
Ağzıma bir kara düşmüş bağışla beni
Türkçem, benim ses bayrağım*

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA ³

THD Yönetim Kurulu 2006 yılında “**Daha çok Türkçe, daha güzel Türkçe**” sloganını (savsözünü) ortaya attığında, yanılmıyorsam, temel amaç; bir yandan kullanageldiğimiz yabancı dilde kanbilim terimlerine Türkçe karşılıklar bulmak ya da bilinen karşılıklardan en uygununu seçmek; bir yandan da üyelerimizi yazılı ve sözlü bildirilerde eskimiş dil yerine arı dilde (öz Türkçe) sözcükleri seçme konusunda özendirmektir.

Kimi üyelerimizin tahminlerinin aksine, başlangıçta, bu önerinin ortaya atılmasında, kişisel en ufak bir payım olmamıştır. Hiç kuşkusuz fikir babası, altı yıl boyunca diğer birçok başarılı tasarıda (Türk Hematoloji Okulu, HalkHep, vb.) olduğu gibi, THD Başkanı **Muhit Özcan**’dır.

Ne var ki, bilgim olduktan sonra girişimi gönülden desteklediğimi belirtmek isterim. Bu nedenledir ki, dört yıl boyunca kongrelerin

“En iyi Türkçe bildiri ödülü” seçici kurullarında görev alarak titiz bir üye olmaya çaba gösterdim. 1998 - 1999 yıllarında THD Yönetim Kurulu’na üyelerimizin Türkçe sorunlarına ilişkin iki ayrı rapor hazırladım. Bu belgeler derneğin bilgisunar (internet) sayfalarında yer almaktadır.³⁴ Ayrıca ara sıra iletiler, küçük düzeltmeler, önerilerle katkımı sürdürmeye çalıştım.

Ancak beş yıla yaklaşan bu deneyimlerin ardından bugün görüyorum ki, üyelerimizin sorunu yabancı kanbilim terimlerine Türkçe karşılıklar bulamama değildir. Can yakıcı sorun Türkçe karşılıkları varken yabancı (genellikle İngilizce) sözcükleri kullanma alışkanlığıdır.

Ayrıca, yalnız üyelerimiz değil, genelde tüm toplumumuz, özellikle gençler, bambaşka dil sorunları ile karşı karşıyadır. Düşüncelerimizi, duygularımızı gözlemlerimizi doğru tümcelerle anlatmada, uygun sözcükler bulmada güçlük çekiyoruz. “Sözcük dağarcığımız” gitgide yoksullaşıyor.”³ Önceleri Arapça, Farsça, Türkçe karışımı Osmanlıca, ardından Fransızca, Almanca, şimdi de İngilizce (daha doğrusu Amerikanca) olarak yüzyıllardır var olan yabancı sözcükleri kullanma hastalığımız alevlenmiş bir durumda sürüyor. Bütün bunların sonucunda Yahya Kemal’in “Türkçe ağzında annemin sütüdür” diye nitelediği ana dilimiz kirleniyor³. Sözün özü, çoğumuz az çok Türkçe özürlüüz...

İsterseniz, bu bağlamda, uzun süredir *Sözcükler* dergisinde yayımlanan günümüz gençliğine yönelik Türkçe üstüne uyarıcı ve öğretici mektuplarını *Yüzler ve Sözcükler* adlı kitapta toplayan usta dilbilimci, yazar, öğretmen **Emin Özdemir**’e kulak verelim.

“Türkçemiz bir kirlenme, bir yozlaşma sürecinden geçiyor... Neden konuşma özürlü bir topluma dönüştük? Niye düşündüğümüzü, duyduğumuzu, tasarlayıp kurguladığımızı eli yüzü düzgün biçimde anlatamıyoruz? Sözcüksel çölleşme insanın da çölleşmesidir... Gençler dilsel, düşünsel bir kekemelik içinde...”³

İşte bu nedenlerledir ki, hemen her yerde (THD web sitesi, iletiler, yazışmalar, ajandalar) hemen her gün karşımıza çıkan “**Daha çok**

Türkçe, daha güzel Türkçe” savsözündeki **güzel**’in yerini **doğru** almalıdır. Hiç kuşkusuz, doğru olan çoğu kez güzeldir de. Ne var ki, öncelikle dilimizi **doğru** kullanmalıyız. Geçen yıl yitirdiğimiz felsefeci, eleştirmen, denemeci **Fusun Akatlı**’dan uzunca bir alıntı ile sonlandıralım bu bölümü.¹

“Şunu yazarlar, yazarlar, edebiyatçılar, düşünürler için söylüyorum. Dil bilinci kişiye soluk alma doğallığına yerleşmeli; dili, kişinin en değerli, en temel varlığı (servet anlamında) olmalı; o dilin içinde yaşamak, onu kullanmak, onu işlemek, onu savunmak, korumak vazgeçilmez bir zevk, bir aşk, bir tutku haline gelmeli.

*Şu da, okuması yazması olan herkes için: Sınav kâğıdı yazan, ödev yapan öğrenci, rapor yazan, **bildiri hazırlayan bilim adamı**, haber yazan gazeteci; gazeteye ölüm ya da teşekkür ilanı veren vatandaş; oğluna mektup yazan ana; el ilanı dağıtan dükkân sahibi; uyarı levhası yazdıran belediye, kapıya not bırakan konuk için: **Anadilini her yerde, her zaman doğru kullanmak, doğru yazmak bir lüks, bir fantezi değildir. Bir onur sorunudur.**”*

Türkçe Sorunlarımız

İlerdeki listelerde çeşitli örneklerini görebileceğiniz gibi (bkz. **Türkçe Karşılıkları Varken; Doğru ve Güzel olmayan Türkçe Örnekleri**), sorunlar aşağıdaki başlıklarda toplanabilir:

1. Türkçe karşılıkları varken yabancı dilde sözcükleri kullanma alışkanlığı. Bu bir özentili sonucu olabileceği gibi, dikkatsizlik ve savrukluğa da yakından ilişkilidir.
2. Yabancı dilden - ki bu genellikle İngilizcedir - çeviri yanlışları, yabancı sözcüklerin okunuşunu dilimize uyarlamaya çalışma; İngilizce sözcükleri Fransızca gibi seslendirme ve yazma; sonuç olarak acayip, uydurma sözcükler yaratma becerisi.
3. Eskimiş ya da yeni Türkçe sözcükleri yanlış anlamlarda kullanma.
4. Yazım (imla) kurallarına uymama.

5. Noktalama imlerini (işaretlerini) doğru kullanmama.
6. Anlatım bozuklukları, bir diğer deyişle tümce düşüklükleri, tamlama yanlışları, vb.
7. Anlamdaş eski ve yeni Türkçe sözcükleri yan yana getirme.
8. Sözlü bildirilerde söyletim (telaffuz), özellikle vurgulama, duraklama bozuklukları.

Nedenler. Bu duruma nasıl geldik?

1. Çeşitli eğitim ve öğretim sorunları:
 - a) Üniversite öncesi Türkçeyi doğru öğretmeden yabancı dil öğretme girişimleri.
 - b) Türkçe derslerinde kuramsal dilbilgisine ağırlık verilerek “Türkçenin güzelliğini şiir ve düzyazı örnekleri ile tattırma yerine kuru kuralları belletme”.³
 - c) Türkçe kompozisyon (bizler “tahrir” derdik, *İng. essay, Fr. dissertation*) derslerinin ve ödevlerinin azalması ya da ortadan kalkması
 - d) Birçok üniversitemizde öğretimin İngilizce yapılması.
 - e) Üniversitelerdeki olumsuzluklara, tüm öğretim kurumlarında yazılı sınavların genellikle çoktan seçmeli test soruları ile düzenlenmesi.
2. Üniversitelerde öğretim üyeliği aşamalarında (doçentlik, profesörlük) yabancı dilde dergilerde yayın yapma zorunluluğu.
3. Doçentlik sınavlarında YÖK’den önce uygulanan Türkçe tez hazırlama ve deneme dersi evrelerinin kaldırılmış ve yabancı dil sınavlarının kolaylaştırılmış olması. Genç meslektaşlarımız bilmezler, eskiden dil sınavları yabancı dilden Türkçeye ve Türkçeden yabancı dile metin çevirisi biçimindeydi.
4. Ülkemizde kitap okuma alışkanlığının bir türlü gelişmemesi.

Kentlerde, kasabalarda halk kitaplıklarının, çocukluğumdaki halkevlerine benzer kuruluşların sayıca azlığı ya da yokluğu.

5. Basında dikkatsizce ve bazen yanlış biçimde yabancı sözcük kullanma alışkanlığı (*şok oldum, flaş haber*).
6. Televizyonun yaygınlaşması sonucu yabancı dizi çevirileri ile yeni bir Türkçenin gelişmesi (*geri döneceğim, kendine iyi bak!*). Kişiyi eğlendirici, oyalayıcı çoğu izlencelerde yerli dizilerde kaba, argoya kayan bir dilin ve yarışmalarda yabancı sözcüklerin (*performs*) sık kullanılması. Reklam dilindeki çarpıklıklar. Gene TV ile bağlantılı olarak, nüfusun artmış olmasına karşın gazete okuru sayısının değişmemesi.
7. Bilgisayar dili. *Bilgisayar, bilişim, yazılım, donanım* gibi bini aşkın sözcüğü dilimize armağan etmiş, Türkçe tutkunu bilişimci **Prof. Dr. Aydın Köksal**'ı saygı ile anarken ⁶, günümüzde "*print yapan, mail atan, forward eden*" nice üniversite diplomalı, üstelik öğretim üyesi olmuş kişiler hakkında (hele bu kişiler yıllarca emek verdiği eğitim kurumundan iseler) ne düşündüğünü çok merak ediyorum.

Bilgisayarın yaşamımıza girmesiyle geçmişte özenle kaleme alınan uzun mektupların, bayram ve yılbaşı kutlama kartlarının yerini, aceleyle yazılmış, kısa stenografik iletiler aldı.

8. Cep telefonu mesajları ile yeni bir Türkçe yazımının (imlasının) oluşması (*mrb, tşk*).
9. Bizleri yöneten büyüklerimizin yanlış vurgulamalarla, yarısı eski yarısı yeni sözcüklerle özensiz bir dil kullanarak yaptıkları konuşmalar (*temayül yoklamaları, örgütsel dokümanlar, katılım bazında, ilk etapda, ful dolu, komple, vb*).

Sözün kısası, **Sakallı Celal**'e hak vermemiz gerekiyor. "**Bu kadar cehalet ancak tahsille mümkün olur.**"⁷

Düşünür, bilge adam **Celal Yalnız**'ın (1886-1962) başka ünlü özdeyişleri de var. "Bu ülkede ilgililer bilgisiz, bilgililer ilgisizdir!";

“Türkiye’de ‘aydın’ geçinenler ‘Doğu’ya doğru seyreden bir geminin güvertesinde ‘Batı’ yönünde koşturarak ‘Batılılaştıklarını’ sanırlar!” gibi.

Çözüm Yolları. Ne yapmalıyız?

Yanlışların önemli bir bölümünün bilgisizlikten çok, kongrelere sunulan bildiri özetlerinin ve konuşma metinlerinin özen gösterilmeden, aceleyle yazılmasından kaynaklandığı kanısındayım. Yabancı sözcükleri ya olduğu gibi ya da dilimize gelişigüzel uyarlayarak yerli yersiz kullanma, düzeltmemiz gereken bir diğer kötü alışkanlığımız. Öyleyse;

1. Birer Türkçe sözlük ve Yazım (İmla) Kılavuzuna sahip olmalıyız. Türk Dil Kurumu ve Dil Derneği’nin Türkçe sözlüklerine bilgisunar (internet) yoluyla da ulaşabilirsiniz (www.tdk.gov.tr, www.dildernegei.org.tr). Günümüzdeki Türk Dil Kurumu Atatürk’ün kurmuş olduğu kurum (1932-1983) değildir artık. Bu kurum, Türk Tarih Kurumu ile birlikte 12 Eylül yönetimi tarafından kapatılmıştır. Ben 1987’de kurulmuş olan Dil Derneği’nin ve Ali Püsküllüoğlu’nun Türkçe sözlüklerini kullanıyorum. Ömer Asım Aksoy’un başkanlığında bir kurulca hazırlanmış “*Ana Yazım Kılavuzu*” yazım konusunda kararsız kaldığımda sık başvurduğum bir diğer kaynak. Ara sıra Osmanlıca-Türkçe sözlüklere bakmanız da gerekebilir. “*Gayta*” yazmamak için (bkz. **Kaynakça ve Sözlükler**).
2. Çoğumuzun yabancı dili İngilizce olduğuna göre yabancı dilde sözcükleri kullanmadan önce, “acaba bunların Türkçe karşılıkları var mı?” şeklinde kendimizi sorgulamalı (bkz. **Türkçe karşılıkları varken**), gerektiğinde, üşenmeden İngilizce-Türkçe sözlüklere (örn. Redhouse) başvurmalıyız. Sözlükler, yazma konusunda ister acemi, ister çok deneyimli olalım, bizlerin en yakın yardımcılarıdır. Nice usta yazarımız uygun sözcük seçimi için

sık sık sözlüklere başvurma gereğini duyduklarını yazılarında açıkça belirtmekten çekinmezler.

Batı dillerinde, kavramlara göre anlamdaş ya da yakın anlamda çağrıştırmacı sözcükleri karşıtları ile birlikte bir araya getiren özel sözlükler (*İng. Roget's Thesaurus* gibi) kişinin sözvarlığını (vokabülerini) zenginleştirmeyönünden çok yararlıdır. Meraklılar için dilimizde bunlara benzer bir çalışmanın bulunduğunu anımsatalım (*Türkçede Yakın ve Karşıt Anlamlılar Sözlüğü*) (bkz. **Kaynakça ve Sözlükler**).

3. Elinizdeki kitapçığın “**Türkçe Karşılıkları Varken (Sözlükçe)**” bölümü sizlere yardımcı olabilme amacıyla **sizlerin yayınları** taranarak hazırlanmıştır.
4. Yazdığımız bildiri özetlerini ya da makaleleri göndermeden önce birçok kez okumalıyız. Çok daha önemlisi, bunları çalışma arkadaşlarımıza, daha kıdemlilerimize ve özellikle bildiri başlığının sonlarında adlarını sıraladığımız hocalarımıza sunarak eleştirilerine açık olmalıyız. Doğaldır ki, bunun için işlerin asla son dakikaya bırakılmaması gerekir. Bence, bir yazı tamamlandıktan sonra bir süre rafa kaldırılmalı; ardından, sanki bir başkasının yazısı imiş gibi, eleştirel gözle yeniden ele alınarak gereken rötuşlar yapılmalıdır.
5. **Sık Yapılan Yanlışlar** bölümünde göreceğiniz gibi çeviri kusurları önemli bir yer tutmaktadır. Hiç unutmayınız! Yabancı dilden Türkçeye iyi çeviri yapabilmek için öncelikle Türkçeyi iyi bilmek gerekir. Bunun için de, güvenilir Türk yazar ve çevirmenlerden tıp dışı yapıtları (öykü, roman, anı, deneme, şiir) okumak, gazetelerde Türkçeyi iyi kullanan köşe yazarlarını izlemek alışkanlığı edinilmelidir.
6. Yabancı kökenli ya da eski dilde sözcükler yerine yenilerini seçerken aşırılığa kaçmamalıyız. Her dilde olduğu gibi, dilimizde de değiştirilmesi düşünülmeyecek, yerleşmiş binlerce yabancı sözcük vardır. Bakınız, biraz önce bile bile dilimize girmiş

Fransızca kökenli “*rötuş*” sözcüğünü kullandım. Öncelikle bize sıcak görünen, kulağımıza hoş gelen öz Türkçe sözcükleri seçmeye alışmalıyız (örn. *alyuvar*, *akyuvar*). Yeni türetilmiş bazı sözcükler kimimize sevimli gelmeyebilir (örn. *suyuksal* = humoral, *yazanak* = rapor gibi). Doğrusu bu tür sözcüklerin dilimize yerleşmeleri de kolay olmaz.

7. Bu arada, bir tümcede eş anlamlı eskimiş ile yeni sözcüğü yan yana getirmemeye – ki bu oldukça sık yapılıyor - dikkat etmeliyiz (örn. *saygılar ve hürmetler, dilekler ve temenniler, ilgi ve alaka, onur ve şeref*, vb).
8. Son olarak daha önce hazırladığım raporlarda ^{4,5} yer alan, ancak uygulanamamış iki önerimi anımsatmak istiyorum. Birincisi THD Yönetim Kurulu’nun üyelerine birer Türkçe yazım (imla) kılavuzu armağan etmesi dileği idi. İkincisini ise hiç değiştirmeden aşağıya alıyorum

“Doğru ve Güzel olmayan Türkçe örnekleri” bölümünde bazı örneklerin sonuna *** koydum ve bu yıldızların ne anlama geldiğini en altta açıkladım. Niyetim hiçbir deneyimli öğretim üyesini suçlamak değil... Biliyorum ki, bu tür bildiri özetleri onların bilgileri olmadan yazılıyor ya da onların bilimsel içerik ve Türkçe yönünden denetimlerinden geçmeden çevrimiçi (online) gönderiliyor. Öyleyse, bildiri özetinin en altına şöyle ya da benzeri bir tümce konabilir: **“Bu bildiri özeti başlıkta adları sıralanan tüm yazarlar tarafından okunmuş ve onaylanmıştır”**. Ayrıca bu şekilde, bildiri özetlerinin hazırlanmasının son dakikalara bırakılmaması da bir ölçüde sağlanmış olur. Çünkü, biliyorum ki, birçok Türkçe yanlışı bu aceleciliğin ürünüdür.”

***: İşaretleli örnekler yazarları arasında bazı THD Yönetim Kurulu ve En Güzel Türkçe Bildiri Ödülü Seçici Kurulu üyelerinin (genellikle sonuncu yazar olarak) bulunduğu bildiri özetlerinden alınmıştır.

TÜRKÇE KARŞILIKLARI VARKEN (SÖZLÜKÇE)

Kısaltmalar

<i>Alm.</i>	Almanca
<i>Ar.</i>	Arapça
<i>bkz.</i>	Bakınız
<i>dik!</i>	Dikkat!
<i>eski.</i>	Eskimiş sözcük
<i>esk Yun.</i>	Eski Yunanca
<i>Far.</i>	Farsça
<i>Fr.</i>	Fransızca
<i>İng.</i>	İngilizce
<i>karş.</i>	Karşıt
<i>Lat.</i>	Latince
<i>ok.</i>	Okunuşu
<i>örn.</i>	Örneğin
<i>yeni.</i>	Yeni sözcük
<i>Türk.</i>	Türkçe

Not: Dernek üyelerimizin yazılı ve sözlü bildirilerinden hazırlanan* bu sözlükçede sözcüklerin yazımlarına (imla)

özellikle dokunulmamıştır (örn. *malignite, malinite, malignensi, malignansi; relaps, rölaps, relaps oldu, relaps yaptı, vb.*).

Dilimizin, istesek de, istemesek de, bizler ayırımında olmadan zamanla nasıl özleştğini, arındığını örnekleme amacıyla genç kuşakların artık kullanmadığı kimi eskimiş (*eski.*) karşılıklara bilerek yer verilmiştir. Örn. *amil* (etken), *ihtılat*, (karışıklık, komplikasyon), *inkışaf* (gelişme), *mania* (engel), *muhit* (çevre), *umde* (ilke), vb.

*Taranan THD yayınları:

1. Ulusal Hematoloji Kongresi bildiri özetleri (2007-2010)
2. Ulusal Hematoloji Kongresi konuşma metinleri kitabı (2010)
3. Ulusal Kemik İliği Transplantasyonu ve Kök Hücre Tedavi-

leri Kongresi konuşma metinleri ve bildiri kitabı (2010)

4. Ulusal Tanı ve Tedavi rehberleri (basılmadan önce) (2010)

5. Selim Hematoloji Çalıştayı kılavuz taslakları (thd.org.tr) (2011)

6. Transfüzyon Tıbbı El Kitabı (2011).

7. Türk Hematoloji Derneği Bültenleri (2007-2011).

8. Turkish Journal of Hematology Türkçe özetleri (2011).

A

Aberan: Sapkın

Aberasyon: Sapma, sapınç, hata, kusur

Ablasyon: Yok etme, ortadan kaldırma

Ablatif: Yok edici, ortadan kaldırıcı

Abdomen: Karın, batin (*eski.*)

Abondan (kanama): Aşırı, bol (kanama)

A(b)normalite: Bozukluk

Abortus: Düşük

Absorpsiyon: Emilim

Absolut, absolü (değer): Salt, mutlak (değer)

Abstrakt: Bildiri özeti

Adaptasyon: 1) Uyarlama, 2) Uyum, uyma (*eski. intibak*)

Adaptive immunity: Uyarlayıcı bağışıklık

Additif (etki): Toplamsal etki, artırıcı etki

Adhezyon, adezyon: Yapışma, tutunma

Adeze olmak: (*dik! İng ve Fr'da* böyle bir sözcük yoktur. Doğrusu: *İng. to adhere*)

Adezivite: Yapışkanlık

Adipoz doku: Yağ dokusu

Adjuvant: Yardımcı, tamamlayıcı, artırıcı

Adolesan, Adölesan: Ergen,

Adolesans: Ergenlik

Adopte etmek: Edinmek (*örn. evlat*), benimsemek

Adoptif (T lenfositleri, immünoterapi): Edindirici

Adsorpsiyon: Bağlanma (bir cismin yüzeyine)

Adült: Erişkin, yetişkin, kâhil (*eski.*)

Advanced (stage): İlerlemiş, ileri (evre) (*karş. early:* erken)

Advers (olay): Ters, aksi, karşı

Advers (etki): Ters, istenmeyen, aksi

Afebril: Ateşsiz

Afferent (lenfatik): Getiren lenf yolu

Afinite: İlgi, yakınlık, bağlılık

Aggressive, aggressif (lenfoma):

Kötü, hızlı gidişli, saldırgan, mütecaviz (*eski.*)
Agresif seyirli: Hızlı gidişli
Agresif kemoterapi: Çok yoğun kemoterapi
Aglomerasyon: Yığılma, yığınlaşma
Aglütinasyon: Kümeleşme (antikorlarla)
Aggrave olmak: Ağırlaşmak, kötüleşmek
Agregasyon: Kümeleşme, toplanma, bir araya gelme
Agregat: Küme, topluluk
Ajan (*İng.* agent): 1. İlaç, 2. Etken, amil (*eski.*)
Ajitatör: Çalkalayıcı
Akiz, Akkiz: Edinsel, kazanılmış
Akselerasyon: Hızlanma, ivme kazanma
Akselere: Hızlanmış
Aksesuar, accessory (dalak): 1) Ek (dalak), 2) Bütünleyici, tamamlayıcı
Aksiler (lenf düğümü): Koltuk altı lenf düğümü
Aktif: Etkin, faal (*eski.*)
Aktivasyon: Etkinleşme
Aktivatör: Etkinleştirici
Aktive etmek: Etkinleştirmek
Aktive olmak: Etkinleşmek
Aktive protein C rezistansı: Aktive protein C'ye direnç
Aktivite: Etkinlik, faaliyet

Aktüel: Güncel
Akümülayon: Birikim
Akümüle olmak: Birikmek
Alopesi: Saç dökülmesi
Alternatif: Seçenek
Alterne ederek: Sırayla, nöbetle, nöbetleşerek
Ambulatuvar (tedavi): Ayaktan (tedavi)
Ameliorasyon: Düzelme, iyiye gitme
Ampirik (*bkz.* Empirik)
Amplifikasyon: Genişletme, büyütme
Analiz: Çözümleme, tahlil (*eski.*)
Analiz etmek: Çözümlemek, tahlil etmek, incelemek
Analog: Benzer, benzeşik
Anamnestik (reaksiyon): Anımsayıcı
Anemi: Kansızlık
Anemik: Kansız, anemili
Anfraksiyone, Unfraksiyone (heparin): Fraksiyonlanmamış, parçalanmamış
Anion gap: Anion açığı
Antenatal: Doğum öncesi
Anterior: Ön
Anti -: -Karşı (*örn.* antifosfolipid)
Antigen – presenting cell: Antijen sunan hücre
Antikoagülan: Pıhtı önleyici
Antipiretik: Ateş düşürücü
Antiplatelet (antikor):

Trombositlere karşı (yönelik)
antikor, antitrombosit antikorü

Aplikasyon: Uygulama

Array: Dizilim

Arrest: 1) Durdurma, durma,
kesme (*örn.* Hücre döngüsü
arrest), 2) Duraklama

Arter: Atardamar

Arteriyol: Atardamarcık

Artifisiyel: Yapay

Aselüler: Hücresiz

Aseptomatik: Semptomsuz,
belirtisiz

Asimile etmek: Özümlemek

Asid fast, asidorezistan (bakteri):

Aside dirençli bakteri

Asiyanotik: Siyanozsuz

Aspirasyon: (Emerek) çekme,
soğurma (*yeni*)

Assay (FVIII assay): FVIII
ölçümü, tayini, testi

Atak: Hecme, alevlenme, nöbet

Audio-visual: İşitsel-görsel

Avantaj: 1) Çıkar, yarar, 2)
Üstünlük

B

Band (lökosit): Çomak

Bariyer: Engel, mânia (*eski.*)

Basket hücresi: Sepet hücresi
(*bkz. Smudge cell*)

Baz: Taban, temel

--**Bazlı:** - temelli (*örn.* amifostin
bazlı)

Benign (tümör): Selim, iyi huylu,
iyicil (tümör)

Benin, benign (seyirli): İyicil,
selim (gidişli), iyi huylu(*örn.*
hastalık benin seyirli idi)

Beyaz küre: Lökosit, akyuvar,
beyaz kan hücresi

Bi-: İki- (*örn.* binükleer)

Bias: Yan tutma, yanlılık

Bibliyografi: Kaynakça

Bifazik (antikor): İki evreli
antikor

Bilateral: İki yanlı, iki taraflı

Binukleuslu: İki (çift) çekirdekli

Biyopsi materyeli: Biyopsi
parçası, biyopsi örneği

Block: Engel

Blocker, blokan: Engelleyici,
durdurucu, bloke edici

Borderline: Sınırdan

Buccal, bukkal dalları: Ağız
dalları (*örn.* yüz sinirinin
bukkal dalları)

Bulky tümör: İri, kocaman,
oylumlulu (hacimli) tümör

Burden (alel): Alel yükü (*örn.*
JAK2 V617F allele burden)

By-pass: Yan yol, aşirtma

By-product: Yan ürün

C

Carrier: Taşıyıcı

Cell line: Hücre dizisi, hücre
soyu, hücre silsilesi (*eski.*)

Cell separator: Hücre ayırıcı

Cleaved (nucleus): Çentikli çekirdek

Cluster: Küme, öbek

Code: Şifre

Coding: Şifreleme

Coefficient: Katsayı

Community-acquired: Toplumda kazanılmış

Comorbid: (bkz. **Komorbid**)

Compatible: Uyuşur (HLA kompatibl: HLA uyuşur)

Compatibility: Uyuşurluk

Compensate (to): Karşılama, gidermek, telafi etmek (*eski.*)

Competent (immune): İmmün yetenekli

Complete response: Tam yanıt

Compliance: Uyma, söz dinleme, itaat (*eski.*) (bkz. **Komplians**)

Component (komponent):

Bileşen, unsur (*eski.*), parça

Compound: Bileşik

Concomitant: Birlikte bulunan, birlikte olan

Conditioning: Hazırlama, koşullama

Confluent: Birbirleriyle birleşen

Conjugate, konjüge: Birleşik

Consecutive: Ardışık, ardıl (*bkz.* successive)

Consensus: Uzlaş, oydaşma, görüşbirliği

Convuluted (çekirdek): Kıvrımlı

çekirdek

Cord: Kordon, göbek kordonu

Corrosif, korrozif: Aşındırıcı, çürütücü

Cosmos: Evren, kâinat (*eski.*)

Cost/effectiveness: Maliyet/etkinlik, eder/etkinlik

Counter (blood): Sayaç, sayıcı

Crest (iliyak): Kalça kemiği çıkıntısı (ibiği)

Cross-match: Çapraz karşılaştırma

Cryopreservation: Dondurarak saklama (*bkz.* **Kriyopresipitet**)

Cure (İng. Fr.): bkz **Kür**

Current: Akım (*dik! bkz. Flow:* akış)

Cut off: Eşik değer, sınır değer

D

Dansite: Yoğunluk

Data: Veri

Data base: Veri tabanı

Defekt: Bozukluk, eksiklik, kusur (*eski.*), hata (*eski.*)

Defektli: Bozuk, eksikli, kusurlu

Defisit: Açık

Deformite: Biçim (şekil) bozukluğu

Degradasyon: Bozulma, parçalanma

Dejenerasyon: Yozlaşma

Dekad: Onyıl

Delesyon (*İng.* deletion): Kayıp, silinti (*dik! Fr.* "deletion" yoktur)

Demans: Bunama

Demarkasyon: Sınır (*to demarcate:* sınır çizmek, ayırmak)

Denatürasyon: Bozunma, bozulma

Denatüre etmek: Bozmak, doğasını değiştirmek, doğasızlaştırmak

Dendritik hücre: Ağaçsı hücre, dallı hücre (*esk. Yun. dendron:* ağaç)

Dependent: Bağımlı

Deplase eden (*Fr déplacer*): Yerini değiştiren

Deplezyon (T hücre): T hücrelerinden arındırma, T hücrelerini ayıklama

Deplete etmek: Ayıklamak, uzaklaştırmak

Depozit: Birikinti, çökelti

Derive: Türev

Desensitizasyon: Duyarsızlaştırma

Destruksiyon: Yıkım, tahrip (*eski.*)

Destruktif, Destrukte eden: Yıkıcı, tahrip edici

Detay: Ayrıntı, tafsilat (*eski.*)

Detaylı: Ayrıntılı, mufassal (*eski.*)

Detaylandırmak: Ayrıntılamak

Development: Gelişim, gelişme, inkişaf (*eski.*)

Dezavantaj: Sakınca, mahzur (*eski.*)

Dezavantajlı: Sakıncalı, mahzurlu

Diare: İshal, sürgün

Di(y)atez: Yatkınlık, eğilim (*örn.* kanama di(y)atezi)

Diferansiyasyon: Farklılaşma

Diferansiye: Farklılaşmış (**poor** -- :az farklılaşmış; **well---** iyi farklılaşmış)

Diffüz: Yaygın

Difüzyon: Yayılma, dağılma, nüfuz (*eski.*)

Dilüe: Seyreltilmiş

Dilüsyon: Seyrelti

Direkt, direk (etki): Dolaysız, doğrudan (etki)

Direkt olarak: Doğrudan

Disability: Sakatlık, maluliyet (*eski.*)

Disease-free survival:

Hastaliksız sağkalım

Disfonksiyon: İşlev bozukluğu

Diskrazi: *bkz.* **Dyscrasia**

Disosyasyon: Ayrışma

Disosye etmek: Ayrıştırmak

Disseminasyon: Yayılım, yayılma

Dissemine: Yayılmış, yaygın (*bkz.* **Diffüz**)

Dissemine intravasküler

koagülasyon: Yaygın damariçi pıhtılaşma

Distile su: Damıtık su
Distribüsyon: Dağılım, dağıtım
Dizayn (*İng. design*): Tasarım
Dizayn etmek: Tasarlamak
Doküman: Belge
Dokümante: Belgelenmiş
Dokümante etmek: Belgelemek
Domain (gen): Bölge, alan (*eski. saha*)
Dominant: Baskın (*karş. Resesif:* çekinik)
Done: Veri (*bkz. Data*)
Donör: Verici (*karş. Alıcı*)
Dormant (hücre): Uyuyan (hücre)
Doubling (KLL lenfosit): İki katına çıkma (*dik! "ikileme" doğru değil*)
Dren: Akaç (*yeni.*)
Drene etmek: Drenle boşaltmak, akaçlamak (*yeni.*)
DVT (deep vein thrombosis): Derin ven trombozu
Dyscrasia, Diskrazi (*esk Yun:* kötü doğa, huy): 1) Hastalık, 2) Dengesiz çoğalma (*örn. plazma hücresi diskrazisi*)

E

Efekt: Etki
Efektif: Etkili, etkin
Efferent (lenfatik): Götüren lenf yolu

Effüzyon: Sıvı toplanması, sıvı birikimi
Ekarte etmek (*Fr.*): Uzaklaştırmak, dışlamak.
Ekartasyon: (*dik! Fr.'da böyle bir sözcük yoktur*)
Ekivalan: Eşdeğer
Ekol: Okul
Eksizyon: Kesip çıkarma
Ekskresyon: Atılım, boşaltım
Ekspansil, ekspansif: Genişleyen, açılıp yayılan
Ekspansiyon: Genişleme, açılıp yayılma
Eksperimental: Deneysel
Eksprese etmek: Belirtmek, anlatmak, ifade etmek (*esk.*), beyan etmek (*esk.*)
Ekspresyon: Anlatım; ifade
Ekstra - : - Dışı
Ekstrakorporeal: Vücut dışı
Ekstrakorpüsküler (hemoliz): Eritrosit dışı hemoliz
Ekstramedüller: İlik dışı
Ekstranodal (lenfoma): Düğüm dışı (lenfoma)
Ekstravasküler: Damar dışı
Ekstravazasyon: Damar dışına çıkma
Ekstre, ekstrakt: Özüt
Ekstresek, ekstrinsik: Dıştan gelen, dış (*bkz Intrinsic*)
Elektif cerrahi: İvedi (acil) olmayan, isteğe bağlı cerrahi

Eleman: Öge (*örn.* Kan elemanları)
Elevasyon: Yukarı kaldırma
Elimine etmek: Çıkarmak, atmak, ortadan kaldırmak, dışlamak
Embriyo: Embriyon, oğulcuk
Empati: Duygudaşlık
Empiric, empirical: Deneyime, görgüye dayalı
Endeks, indeks: Dizin
Enflamasyon, İnfalamasyon: Yangı, iltihap
Enflamatuvar, İnflamatuvar: Yangısal, iltihabi
Engraftman: Yamanma
Engraftment failure: Yama yetersizliği
Engraft olmak: Yamanmak
Enjektör: Şırınga
Entegre etmek: Bütünlemek, tamamlamak
Enteral (sıvı kaybı): Barsaklardan (sıvı kaybı)
Enterik (graft v host hast): Barsak (GVHH)
Epanşman: Sıvı toplanması (*bkz.* effüzyon)
Epidemi: Salgın
Epistaksis: Burun kanaması
Epizod: Olay, hadise (*eski.*)
Eradike etmek: Yok etmek
Eradikasyon: Yok etme, kökünü kurutma

Eritropoez: Eritrosit (alyuvar) yapımı
Eritrosit: Alyuvar, kırmızı kan hücresi
Erüpsiyon: Döküntü
Escalated: Yükseltilmiş, artırılmış
Etap: Aşama
Etap (ilk etapta): Başlangıçta, önce, (*ilk etaplarda:* önceleri)
Event: Olay
Event free survival: Olaysız sağkalım
Evidence: Kanıt
Evidence based medicine: Kanıta dayalı tıp
Evolüsyon: Evrim, tekâmül (*eski.*)
Evolüe etmek: Evrilmek
Exchange (plazma): Değişim, mübadele (*eski.*), değiş tokuş
Expression (gen): 1)Anlatım, ifade, 2) Dışavurum
Extended (field): Genişletilmiş (alan) (*bkz* **Involved**)
Extensive: Geniş, yaygın

F

Fagosit etmek: Yutmak
Failure: Yetersizlik(*eski.* kifâyetsizlik) (“yetmezlik”e göre “yetersizlik” daha doğru)
Faktör: Etmen, etken
Faktör V deficiency: Faktör V (FV) eksikliği

Faktör V geni: *Faktör 5 (F5) geni*
(bkz. Sık yapılan yanlışlar)

Familyal: Ailevi

Fasiyal sinir: Yüz siniri (bkz.
buccal dalları)

Fasyal paralizi: Yüz felci

Fatal (seyirli): Ölümcül (gidişli),
ölümle sonlanan, öldürücü

Fatigue: Yorgunluk, bitkinlik

Favorable: Uygun, elverişli, iyi

Faz: Evre, safha (*eski.*)

Febril: Ateşli

Feçes: Dışkı, gaita (*eski.*) (*dik!*
"gayta" değil)

Fertil: Doğurgan, üretken

Fertilite: Doğurganlık, üretkenlik

Fertilizasyon: Dölleme, dölleme

Fetus: Dölüt, cenin (*eski.*)

Fibrinolitik tedavi: Pıhtı eritici
tedavi

Fibröz: Lifli

Fiksasyon: Tespit

Fikse: Sabit, yapışık

Fikse etmek: Tespit etmek

Filtrasyon: Süzülme

Filtre: Süzgeç

Fleksibl: Esnek (*karş. Rijid*)

Flow: Akış (*dik!* akım değil)

Flow cytometer: Akar hücre
ölçeri

Flow cytometry: Akar hücre
ölçümü

Flu: Grip

Flu-like: Grip benzeri

Foamy: Köpüklü

Fokal: Odaksal

Fokus: Odak

Fonksiyon: İşlev (*örn. işlev kaybı;*
işlev kazanımı)

Fonksiyonel: İşlevsel

Form: Biçim, şekil

Forme, formed (elements)(İng):
Şekli elemanlar, kan hücreleri

Formül lökosit: Lökosit
formülü

Forward (tiplendirme): İleri,
ileriye doğru

Fragmantasyon: Parçalanma

Fragmante (eritrosit):

Parçalanmış eritrosit

Frajil: Kırılgan

Frajilite (kromozom) :Kırılganlık

Fraksiyon: Parça, bölüm, kısım

Fraksiyone (doz): Bölünmüş
(doz)

Fraksiyonlama: Parçalara ayırma

Fraktür: Kırık

Frameshift (mutasyon): Çerçeve
kayması (değişim)

Frekans: Sıklık

Fungal infeksiyon: Mantar
infeksiyonu

Füzyon (proteini): Kaynaşım
(proteini)

G

Gaita, gayta (!): Dışkı

Ganglion (lenf): Lenf düğümü
(bkz. Nod)

Generalize : (bkz. **Jeneralize**)

Gestasyon: Gebelik

Gestasyonel: Gebelikle ilgili, gebeliğe bağlı

Gland: Bez

Globül: Yuvar, yuvarcık

Glue: Yapıştırıcı, zamk, tutkal

Granül: Tanecik

Granüler: Granüllü, tanecikli

Greyd, Grade: Derece

Greydli: Dereceli (örn. düşük, yüksek dereceli)

Graft, gref: Yama

Graft failure: Yama yetersizliği

Graft versus host hastalığı:

Yama kökenli (nedenli) konak hastalığı

Graft versus host reaksiyonu:

Yamanın konağa tepkisi

Graft versus leukemia effect:

Yamanın lösemiye etkisi

Granülopoez: Granülosit yapımı

Growth factor: Büyüme faktörü

H

Hairy cell: Tüylü, saçaklı hücre

Halo: Hale, ayla, ağıl (*yeni*)

Halüsinasyon: Sanrı

Haploidentical: Haplo-özdeş, haplo-uygun

Harvest (kemik iliği): Toplama, hasat

Helper (lenfosit): Yardımcı (lenfosit)

Hematolog: Kanbilimci, kanbilim uzmanı, kan hastalıkları uzmanı

Hematoloji: Kanbilim, (*dik!* 'kan bilimi' değil)

Hematolojik hastalıklar: Kan hastalıkları

Hematolojik malignansi: Habis (kötücül) kan hastalığı

Hematopoez: Kan yapımı

Hematopoietik (kök hücre): Kan yapıcı (kök hücre)

Hematopoietik kök hücre

transplantasyonu: Kan yapıcı kök hücre nakli (aktarımı)

Hemofilik: Hemofilili

Hemoliz: Kan (eritrosit) yıkımı

Hemopoez, Hematopoez: Kan (hücrelerinin) yapımı

Hemoraji: Kanama

Hemorajik diyatez: Kanamaya eğilim, kanamaya yatkınlık

Hemostatik test: Hemostaz testi

Hemostaz: Kanamayı durdurma (*dik!* **Homeostaz** ile karıştırılmamalı!)

Heparinizasyon: Heparinleme

Heredite: Kalıtım

Herediter: Kalıtsal

Heterojen: Ayrışık, ayrı türden

Hibrid: Melez

Hibridizasyon: Melezleme

Hibridize etmek: Melezlemek (örn. hibridize edildi: melezlendi)

Hidrasyon: Sıvı tedavisi
Hidrate etme: Sıvı verme
High grade: Yüksek dereceli
High performance liquid chromatography (HPLC):
 Yüksek başarılı sıvı
 kromatografisi
High resolution: Yüksek
 çözünürlük
Hiperintens (kitle): Aşırı yoğun
 (kitle)
Hiperselüler (ilik): Hücreden
 zengin (ilik)
Hipersensibilite,
Hipersensitivite: Aşırı
 duyarlık
Hipolobat (megakaryosit): Az
 loblu megakaryosit
Hiposelüler (ilik): Hücreden
 fakir, yoksul ilik (*dik!*
"yoksun" değil)
Hipotez: Varsayım
Hipotetik: Varsayımsal
Histoinkompatibilite: Doku
 uyumsuzluğu
Histokompatibilite: Doku
 uyusurluğu
HLA-identik: HLA-özdeş
 ("HLA-uyumlu" bence doğru
 değil)
HLA-kompatibl: HLA-uyuşur,
 HLA-uygun, HLA-uyar
Homing (kök hücre): Yuvalanma
Homojen: Türdeş, bağdaşık
Homolog: Benzeş

Homoloji: Benzeşim
Homozigosite: Homozigotluk
Hospitalizasyon: Hastaneye
 yatma, yatırma
Hospitalize edildi: Hastaneye
 yatırıldı
Host: Konak, konakçı
Hüморal (bağışıklık): Suyuksal
 (*yeni.*) (bağışıklık)

İ

İatrogenic (esk. Yun. iatros:
 hekim): Hekim (tıp) kaynaklı
İdentik, idantik: Özdeş
İmaj: 1) Görüntü, 2) İmge
İmatinib naif (hasta): İmatinib
 kullanmamış hasta
İmbalans: Dengesizlik (*örn.*
 Elektrolit imbalansı)
İmmatür: Olgunlaşmamış
İmmobil: Hareketsiz, devinimsiz
İmmobilizasyon: Hareketsizlik
İmmün: Bağışık
İmmün cevap: Bağışıklık yanıtı
İmmune compromised, İmmün
kompromize: Bağışıklığı
 tehlikede, bağışıklığı
 kısıtlanmış (*bkz Restricted*)
İmmünite: Bağışıklık
İmmünizasyon: Bağışıklama
İmmunmodülatuar: Bağışıklığı
 yatıştırıcı, yumuşatıcı,
 değiştirici

İmmune reconstitution:

Bağışıklığın yeniden
yapılanması

İmmünsüpresif: Bağışıklığı
baskılayıcı

İmmünsüpresyon: Bağışıklığı
baskılama

İnaktivasyon: Etki(n)sizleştirme

İnaktive etmek: Etki(n)
sizleştirmek

İnaktivite: Hareketsizlik,
devinimsizlik, atalet (*eski.*)

İncompatible, İnkompabil:
Uyuşmaz

İncompatibility,

İnkompabilite: Uyuşmazlık
(örn. Rh uyuşmazlığı)

İndependent: Bağımsız,
bağlantısız

İndiferansiye: Farklılaşmamış

İndirekt: Dolaylı

İndolent: Uysal, sessiz

İndükleme: Başlatma

İndüksiyon tedavisi (Remisyon):
Remisyonu başlatıcı (sağlayıcı)
tedavi

İneftif: Etkisiz, etkin olmayan

İnfant: Süt çocuğu

İnfertilite: Kısırlık

İnflamasyon: Yangı, iltihap

İnflamatuvar: Yangısal, iltihabi

İnfüze edilen: Verilen (derialtı,
damar içi)

İnguinal (lenf düğümü): kasık

(lenf düğümü)

İnhibisyon: Engelleme,
yasaklama, men etme (*eski.*),
mani olma (*eski.*)

İnhibitör: Engelleyici, yasaklayıcı

İnkomplet: Tam olmayan (*bkz.*
Parsiyel)

İnkübasyon: Kuluçka

Innate immunity: Doğuştan,
doğal bağışıklık (*bkz. karş.*
Adaptive)

İnserisyon: Araya girme,
eklenme

İnsizyon: Kesi, şak (*eski.*)

İnsomni: Uykusuzluk

İnstabil: Kararsız, dayanıksız,
oynak

İnstabilite (genetik): Kararsızlık,
oynaklık, dayanıksızlık

İntegrasyon: Bütünleme,
tamamlama, tümleme (*yeni*)

İntensiv: Yoğun

İnteraksiyon: Etkileşim

İntermediate: Orta derecede, orta
düzeyde

İntermittent (intermitan):
Aralıklı

İnternasyonal: Uluslararası

İntolerans: 1. Tahammülsüzlük,
kaldıramama, dayanamama.
2. Hoşgörüsüzlük

İntoleran (imatinibe): İmatinibi
kaldıramayan

İntra - :-İçi

İntrakranyal: Kafa içi
İntramedüller: İlik içi
İntramüsküler: Kas içi
İntrakorpüsküler (hemoliz):
 Eritrosit içi hemoliz
İntravasküler: Damar içi
İntrinsic, intrensek: İç, içinde olan
İnvazif: Yayılıcı, yayılğan
İnvazyon: Yayılım, yayılma, istila
 (*eski.*)
İnvölüsyon (timus): Gerileme,
 küçülme
İnvolved (field): Tutulu,
 tutulmuş (alan) (*karş.*
Extended)
İrradiasyon: Işınlama
İregüler: Düzensiz
İregüler matürasyon: Düzensiz
 olgunlaşma
İrreversibl: Geri dönüşsüz,
 tersinir olmayan (*bkz.*
Reversibl)
İrritan: Tahriş edici, tırmalayıcı
İzolasyon: Yalıtım, ayırma, tecrit
 (*eski.*)
İzole etmek: 1. Ayırmak, tecrit
 etmek (*eski.*), 2) Yalıtmak
İzole: Tek, tek başına, ayırık

J

Jeneralize: 1)Yaygın, yayılmış; 2)
 Genelleşmiş
Jenerasyon: Kuşak, nesil (*eski.*)

K

Kalibre etmek: Ayarlamak, ayar
 etmek
Kalibrasyon: Ayar, ayarlama
Kalitatif: Nitel
Kalite: Nitelik
Kaliteli: Nitelikli
Kalvaryal (kemik): Calvaria
 (*İng.*): Kafa kubbesi kemikleri
Kanserojen: Kanser yapıcı
Kantitatif: Nicel
Kantite: Nicelik
Kapiler: Kılcal, kılcal damar
Karakteristik: Belirleyici, ayırıcı
Karakterize (hastalık): Belirlenen,
 nitelenen (hastalık)
Kardinal (İng. Fr. cardinal)
 semptom: Ana belirti
Kardiyak arrest: Kalp durması
Kardiyopülmoner arrest: Kalp-
 akciğer durması.
Kardiyovasküler hastalıklar:
 Kalp-damar hastalıkları
Kaskad (İng. cascade): Çağlayan,
 çavlan (*eski. şelâle*)
Kavite: Boşluk
Kemorezistan: İlaça dirençli
Kemosensitif: İlaça duyarlı
Kemoterapi: Kimyasal tedavi
 (sağaltım)
Kırmızı kan hücreleri:
 Eritrositler, alyuvarlar
Kırmızı küre: Eritrosit, alyuvar

Killer (hücre): Katil, öldürücü hücre

Klasifikasyon: Sınıflama, sınıflandırma

Klasifiye etmek: Sınıflamak, sınıflandırmak

Klinisyen: Klinikçi, klinik hekimi

Koagulum: Pıhtı

Koagülasyon: Pıhtılaşma

Koagülopati: Pıhtılaşma bozukluğu

Kodlamak (bkz. code): Şifrelemek

Kodominan: Eşbaskın

Koheziv: Birbirleriyle yapışan

Kohort (cohort): Küme, grup, topluluk

Kollabe: Sönmüş, çökmüş (örn. kollabe safra kanalları)

Kollateral: Yandal

Koleksiyon (sıvı): Sıvı toplanması

Kombine: Birleşik, birlikte

Kombine etmek: Birleştirmek

Kombinasyon tedavisi: Birleşik tedavi

Komorbid, Komorbidite: Birlikte olan, eşlik eden hastalık

Kompakt: Yoğun, sıkı

Kompanse edilmek: Telafi edilmek, karşılanmak, giderilmek

Kompanse etmek: Telafi etmek, karşılamak, gidermek

Kompansasyon: Telafi, karşılama, giderme

Kompartıman (sendromu): Bölme (sendromu)

Kompatibl: Uyuşur (örn. HLA-kompatibl = HLA-uyuşur)

Kompatibilite: Uyuşurluk

Kompleks: Karmaşa (*ad*), Karmaşık, karışık (*sıfat*)

Komponent: (bkz. Component)

Komplet: Tam

Komplians (hasta): Hasta uyumu, itaatı (*eski*.)

Komplikasyon: Karışıklık, karmaşıklık, ihtilat (*eski*.)

Komplike: Karışık, karmaşık

Kompresyon: Baskı, sıkıştırma

Konfirmasyon: Doğrulama, teyit (*eski*.)

Konfirme edildi: Doğrulandı, onaylandı

Konfüze (şuur): Bulanık (bilinç)

Konglomerat: Küme, yığın

Konglomere (lenfadenomegali): Yığılmış, kümeleşmiş (lenfadenomegali)

Konjenital: Doğmalık, doğuştan (*dik! Doğumsal:* doğum sırasında olan)

Konkomitan (İng. concomitant): Birlikte olan, eşlik eden

Konsantrasyon: 1. Yoğunluk
2. Miktar, değer (örn. Hb konsantrasyonu)

Konsantre: 1. Yoğunlaşmış, yoğun, 2.(kimya).Derişik

Konsantre etmek:

Yoğunlaştırmak

Konsensus: *bkz. Consensus***Konsept:** Kavram**Konsolidasyon** (remisyon):

Pekiştirme, sağlamlaştırma

Konstipasyon: Kabızlık, peklik**Konstitüsyonel** (septom):Yapısal, bedensel, bünyevi
(*eski.*)**Konstriksiyon:** Büzülme,
daralma**Konstrüksiyon:** Yapım, inşaat**Konsültan:** Danışman**Konsültasyon:** Danışma,
danışmanlık**Konsülte etmek:** Danışmak,
istişare etmek (*eski*)**Konsülte edildi** (hasta): Danışıldı**Kontakt** (faktörleri): Temas
(faktörleri)**Kontaminasyon:** Bulaşma, bulaş**Kontinü:** Sürekli, devamlı**Kontraksiyon:** Kasılma**Kontribüsyon:** Katkıda bulunma**Kontrol:** 1) Denetim, 2)
Denetleme**Kontrolsuz proliferasyon:**

Denetimsiz çoğalma

Konvansiyonel: Geleneksel,
göreneksel, alışlagelmiş,
beylik**Konvülsiyon:** Çırpınım, ihtilaç
(*eski.*), katılma**Kooperasyon:** İşbirliği**Koordinasyon:** Eşgüdüm**Koordinatör:** Eşgüdümçü**Kord** (*İng. cord*) **kanı:** Kordon
kanı**Koreseptör:** Eşreseptör, eşalmaç**Korrelasyon:** Karşılıklı ilişki,
karşılıklı bağlantı**Kot, Kod, Kosta:** Kaburga**Kranial ışınlama:** Kafatası
ışınlaması**Kranyum:** Kafa, kafatası**Kriter:** Ölçüt, kıstas (*eski.*)**Kritik** (hasta): Ciddi, önemli**Kritik:** Eleştiri**Kriyopresipitet:** Soğuk çökelti**Kromozomal instabilite:**
Kromozom dayanıksızlığı**Kronik:** Süreğen**Krut, kurut):** Kabuk**Krutlanma, Kuruntlanma:**
Kabuklanma**Krutlu:** Kabuklu**Kumadinize etmek (!):**Kumadinleme, kumadin
verme**Kurs, kemoterapi kursu:** (*İng.*
course: 1. Ders, kurs 2. Tedavi)**Kültüre edilen** (hücreler):
Kültürü yapılan, ekilen
(hücreler)**Kümülatif:** Birikici**Kür** (*Fr. İng. Cure*): 1. Şifa,
hastalıktan kurtulma, 2.

Tedavi (sağaltım) yöntemi
(örn. kemoterapi kürü, kaplıca kürü)

Küratif: Şifa sağlayıcı

Kütanöz (cutaneous) lenfoma:
Deri lenfoması

Kütanöz, kütane: Deriyi
tutan, deriyi ilgilendiren
(örn. **Kütanöz lezyon:** Deri
lezyonu)

L

Labil: Kararsız, oynak, değişken
(*karş. Stabil*)

Latent (hastalık): Sessiz, gizli

Leak, leakage: Sızıntı

Lenf: Akkan

Lenf glandı: Lenf bezi

Lenf nodu: Lenf düğümü, lenf
bezesi

Lenfatik(ler): Lenf yolları, lenf
damarları

Letal: Öldürücü

Ligaman, ligament: Bağ

Ligate etmek Bağlamak

Lignöz: Odunsu (örn. lignöz
konjonktivit)

Likit: Sıvı

Limitasyon: Sınırlama, kısıtlama

Lineer: Doğrusal

Linkage: Bağlantı

Linked (X-linked): X'e bağlı

Literatür: 1) Kaynakça, 2) Yazın,
edebiyat (*eski*.)

Litik: Eritici

Lizis: Erime, eriyip yok olma

Lokal: Yerel, yöresel

Lokalizasyon: Yerleşim, konum

Lokalize: Yerleşmiş, yerleşen,
yerleşik

Low dose: Düşük doz

Low grade: Düşük dereceli

Low molecular weight heparin:
Düşük molekül ağırlıklı
heparin

Lökemojen: Lösemi yapıcı

Lökosit: Akyuvar, beyaz kan
hücresi

M

Magnifikasyon: Büyültme

Magnitud: Büyüklük

Maintenance (remisyon):
Sürdürme, idame (*eski*)

Major (cerrahi): Büyük (cerrahi)

Maksimum: En çok, en büyük,
en yüksek, azami (*eski*.)

Malabsorpsiyon: Emilim
bozukluğu

Malformasyon: Oluşum
bozukluğu

Malign, Maliyn, Malin: Kötücül,
kötü huylu, habis

Malign (tümör): Habis, kötü
huylu, kötücül (tümör)

Malign hematolojik hastalıklar:
Habis (kötücül) kan
hastalıkları

Malignite, Maliynite, Malinite,

Malignensi, Malignansi:

Habaset, habis hastalık,
kötücül hastalık

Malnütrisyon: Beslenme
bozukluğu

Management: Yönetim, bakım
(hasta, hastalık)

Manifestasyon: Belirti, gösteri
(*eski*. tezahürat)

Mantle cell lenfoma: Manto
hücreli lenfoma (*dik!* manto
kolsuz olmalı!)

Manuel (sayım): Elle (sayım)

Marjinal: 1) Kenarda, kıyıda
olan, 2) Sıradışı

Marker, Markır: Belirteç,
gösterge

Maruziyet (!): Maruz kalma (*dik!*
Sözlüklerimizde 'maruziyet'
yok)

Masif: Kitlesel, kütleli

Masterclass: Ustalık sınıfı

Match: Uymak, eşlemek

Match (matched): Uygun, uyuşur
(*bkz Mismatched*)

Maternal (antikor): Anneye ait

Materyal, materyel: Gereç(ler),
malzeme (*eski*.)

Matür: Olgun

Matürasyon, matürleşme:
Olgunlaşma

Maturation arrest: Olgunlaşmada
duraklama

Mean: Ortalama

Mean corpuscular volume

(**MCV**): Ortalama eritrosit
hacmi (*fL*)

Mean corpuscular hemoglobin

(**MCH**): Ortalama eritrosit
hemoglobini (*pg*)

**Mean corpuscular hemoglobin
concentration (MCHC):**

Ortalama eritrosit
hemoglobini değeri (*g/dL*)

Mean platelet volume (MPV):

Ortalama trombosit hacmi (*fL*)

Median: Ortanca

Mediatör: Aracı

Mediated: Aracılığı ile (*örn.*
complement-mediated)

Medikal: Tıbbi

Medikasyon: İlaç, ilaçla tedavi

Memory (lenfosit): Bellek, hafıza
(*eski*.)

Menstrüel Menstrual (kanama):

Adet kanaması

Mental: Akli, ussal, zihni
(zihinsel)

Mesaj: İleti, haber

Messenger RNA: Haberci, ulak
RNA

Metamorfoz: Başkalaşım,
değişim, istihale (*eski*.)

Metastatik: Metastazlı

Metilasyon: Metilleme (*örn.*

Unmetile: metillenmemiş;

Hemimetile: Yarı metillenmiş)

Metod: Yöntem

Microenvironment: Mikroçevre

Midklaviküler hat: Orta

köprücük çizgisi

Migrasyon: Göç, göç etme

Migratuar, migratory

(tromboflebit): Göçebe, gezici

(tromboflebit)

Minimal (yanıt): Çok az, cüzi

(*eski*).

Minimal residual disease: Çok az kalıntılı hastalık

Minimum: En az, en düşük, en küçük, asgari (*eski*.)

Minor (cerrahi): Küçük (cerrahi)

Mismatch: Uyuşmazlık

Mismatched (ilik): Tam

uyuşmayan (ilik)

Missense (mutasyon): Yanlış anlam (değişim)

Mixed (*İng.*), **Mixte** (*Fr.*), **Mikst** (*Türk.*): Karma, karışık

Mixed cellularity: Karma hücreli

Mixing testi (pıhtılaşma):

Karışım testi

Mixture: Karışım

Miyeloablatif: İliği ortadan

kaldırıcı, iliği yok edici

Miyelosüpresif: İliği baskılayıcı

Mobilizasyon: 1) Harekete

geçirme, hareketlendirme, 2)

Seferberlik

Mobilize edildi (kök hücre):

Harekete geçirildi

Modalite: Şekil (biçim), usul

(yol, yöntem), tarz, biçim (*örn.* tedavi modalitesi)

Moderate: Orta derecede, ılımlı

Modifikasyon: Değişiklik

Modifiye edilmiş: Değiştirilmiş

Modüle etme, Modülasyon:

Yumuşatma, yatıştırma

Modülatuvar, Modülatör:

(immün-) Bağışıklığı

yatıştırıcı, yumuşatıcı,

değiştirici, düzenleyici

Monitorize etmek: İzlemek, gözlemek

Mononükleer: Tek çekirdekli

Morbid: Sayrıl (**sayrı:** hasta), marazi (*eski*.)

Morbidite: Hastalık (sayrılık), marazilik (*eski*.)

Mortal: Öldürücü, ölümlü (*örn.* Hastalık mortal seyretti)

Mortalite: Ölüm oranı, sıklığı

Motivasyon: Günü, dürtü, özendirme

Motive etmek: Gündülemek, dürtülemek, özendirmek

Multi-: Çoklu-, çok

Multivariate: Çok değişkenli

Multifaktoryel: Çok etmenli (etkenli)

Multipl (adenomegali, transfüzyon): Çok sayıda

Multisentrik: Çok merkezli

Müköz membran: Mukoza, sümükdokü (*yeni*)

Mütant: Değişimime uğramış

Mütasyon: Değişimim (*yeni*)

N

Nadir (*İng.*): En alt, en düşük

Naiv, naif (lenfosit): Toy, deneyimsiz, antijenle karşılaşmamış (lenfosit)

Natür: 1) Yapı, 2) Doğa

Natürel: Doğal

Natural killer hücre: Doğal öldürücü (katil) hücre

Neonatal (sepsis): Yeni doğan sepsisi

Newborn: Yeni doğan

Niche, Niş: Yuva

Nod (*İng. node*): Düğüm

Nodal (tutulum) Lenf düğümü tutulumu

Nodül: Düğümçük

Nodüler: Nodüllü, düğümçüklü

Non fonksiyone (adenom):

İşlevsiz, işlev görmeyen

Non-hemolitik: Hemolitik olmayan

Non-Hodgkin lenfoma: Hodgkin dışı lenfoma

Non-immun: Bağışık olmayan, bağışıklık dışı

Non-lenfoid: Lenfoid dışı, lenfoid olmayan

Non-linear: Doğrusal olmayan

Nonpalpabl: Ele gelmeyen,

palpe edilmeyen (*örn.* Dalak nonpalpablđı)

Nonsekretuar (multipl miyelom): Salgılamayan miyelom

Nonsense (mutasyon): Anlamsız mutasyon (değişimim)

Nonspesifik: Özgöl olmayan

Normalize olmak:

Normalleşmek

Nozokomiyal (enfeksiyon):

Hastanede kazanılmış, hastane kaynaklı (enfeksiyon)

Nukleol: Çekirdekci

Nukleus: Çekirdek, nüve (*eski.*)

Nutrisyon: Besin, beslenme

Nutrisyonel: Besinsel

O

Objektif: Nesnel (*karş.* **Subjektif**)

Obliterasyon: Tıkanıklık, tıkanma

Oblitere etmek: Tıkamak

Oblitere eden: Tıkayan

Observasyon: Gözlem, müşahede (*eski.*)

Observe etmek: Gözlemek, gözlemlemek

Obstrüksiyon: Engel, mânia (*eski.*)

Occult, okült: Gizli

Oklüzyon: Tıkanma, tıkanıklık

Oksidatif (stres): Oksidleyici, okside edici

Okülo-kutanöz (albinizm): Göz-
deri albinizmi

Ondulan, undulant (ateş):
Dalgalı ateş

Online: Çevrimiçi

Operasyon: Ameliyat

Opere (hasta): Ameliyatlı,
ameliyat olmuş

Opportunistik (enfeksiyon):
Fırsatçı (enfeksiyon)

Optimum, Optimal: En uygun,
en elverişli

Optimizasyon: En uygun, en
yararlı biçimde kullanma

Oral, Oral olarak: Ağızdan, ağız
yoluyla, *per os*.

Oral kavite: Ağız boşluğu

Oral (preparat): Ağızdan alınan
ilaç

Organize etmek: Düzenlemek,
kurmak

Orijin: Köken

Orijinal: Özgün

Osseöz (alan): Kemik alanı

Osteolitik: Kemik eritici

Otonom: Özerk, muhtar (*eski*.)

Otonomi: Özerklik, muhtariyet
(*eski*.)

Otör (*Fr. auteur, İng. author*):
Yazar, müellif (*eski*.) (*örn.*
otörlere göre)

Over: Yumurtalık

Overall survival: Toplu sağkalım,
tümüyle sağkalım

Overekspresyon: Aşırı anlatım
(ifade)

Overlap: Üstüste gelme, örtüşme

Ovum: Yumurta

P

Pake (lenfadenomegali): Paket

Palliation: Yatıştırma, hafifletme

Palliativ tedavi: Yatıştırıcı tedavi

Pallor: Solukluk

Palpe edilmiyordu: Ele
gelmiyordu

Paralel: Koşut

Paralelizm, Paralellik: Koşutluk

Paralitik: Felçli, mefluç (*eski*.)

Paralizi: Felç

Parametre: Gösterge, değer

Parsiyel: Kısmi, tam olmayan

Partikül: Parçacık

Partner: Eş, ortak

Pasif: Edilgin, edilgen

Patch: Yama

Patent (damar): Açık

Pattern: Örnek, örüntü (*yeni*),
tarz, model

Patognomonik: Tanı koydurucu

Pathway: Yol, yolak

Peak, Pik: Doruk, tepe, zirve
(*eski*.)

Pedigree: Soyağacı

Pelvis: Leğen

Penetre olmak: İçine girmek,
nüfuz etmek (*eski*.)

Per os: Ağızdan

Perforasyon: Delinme

Performans: 1) Başarım, 2)
Gösteri, icra (*eski.*)

Perifer: Çevre, muhit (*eski.*)

Periferik, Periferal kan: Çevre
kanı, Çevresel kan

Period: Dönem, devre

Periodik: Dönemsel, dönem
dönem, belirli aralıklarla

Permanent: Sürekli, devamlı,
daimi (*eski.*)

Permeabl: Geçirgen

Persisten, Persistan: Israrıcı,
kalıcı, sebat edici (*eski.*),
direngen (*bkz. Refrakter*)

Perspektif: Görünge, görüş,
bakış açısı

Pirojen: Ateş çıkartıcı, ateş
yükseltici

Pilot (çalışma): Ön çalışma,
kılavuz çalışma

Piyojenik: İrinli

Plasenta: Eş

Plato: 1)Yüksek düz çizgi (*grafik*),
2) Yayla, yüksek ova

Platelet: Trombosit, kan pulcuğu,
pulcuk

Plug: Tıkaç (*örn. hemostaz tıkaçı*)

Pol: Kutup, uç (*örn. tonsil alt
kutbu*)

Populasyon: Toplum, topluluk
(hasta topluluğu), nüfus

Por: Gözenek, delik, mesame
(*eski.*).

Portör: Taşıyıcı

Post-: -Sonrası

Posterior: Arka

Postmenopozal: Menopoz
sonrası

Postnatal: Doğum sonrası

Posttransfüzyon purpura:
Transfüzyon sonrası purpura

Posttransplant: Transplant
sonrası

Postür: Duruş

Potansiyel: Gizilgüç (*ad*), gizil
(*sıfat*)

Potent: Güçlü

Pozisyon: Konum, durum

Pre - - Öncesi

Prediktif (faktör): Öngörücü,
önceden kestirici (faktör)

Predispozan: Yatkınlaştıran,
uygun ortam yaratan, zemin
(*eski.*) hazırlayan

Predispozisyon: Yatkınlık

Predominant: Üstün, egemen

Preemptiv tedavi: Önceden
davranıcı tedavi

Preimplantasyon: İmplantasyon
öncesi

Prekürsör: Öncül, öncü

Prematüre (doğum): Erken

Prenatal (tanı): Doğum öncesi

Prensip: İlke, umde (*eski.*)

Preparat (çevre kanı, ilik): Yayma,
boyanmış yayma

Presipite etmek: 1. Oluşumunu,

başlamasını hızlandırmak
(*hastalık*); 2. Çökeltmek (*kimya*)
Presipitasyon: Çökeltme
Presipitat, Presipitet, Presipite:
 Çökelti
Preventiv: Koruyucu, önleyici
Prezente edici: Sunucu (*örn.*
 antijen prezente edici hücreler)
Prezente olan: Beliren, ortaya
 çıkan, karşımıza gelen,
 kendini gösteren, başlayan
Prezentasyon (*hastalık*): Ortaya
 çıkış, başlayış, kendini gösteriş
Prezentasyon: Sunum
Primary (*İng.*): Birincil, ilk
Primer (*İng.*): Hazırlayıcı,
 kolaylaştırıcı
Priming: İşleme, kullanıma
 hazırlık
Primitif: İlkel
Problem: Sorun
Processing (antijen): Antijenin
 işlenmesi
Prodrom (prodromal): Başlangıç
 belirtileri, ilk belirti, ön belirti
Profilaksi: Koruma, önleme
Profilaktik: Koruyucu, önleyici
 (*bkz. Preventiv*)
Progenitor (*hücre*): Ata hücre,
 öncü hücre
Progeny: Soy, soyundan gelenler
Progres (*İng.*): İlerleme (*örn.*
 İki hastada ise progres
 gelişmiştir)

Progresif: İlerleyici
Progresyon: İlerleme
Progresif olarak: İlerleyerek,
 gittikçe, giderek
Progresyon-free survival:
 İlerlemesiz sağkalım
Proliferasyon: Çoğalma
Prolifere olmak: Çoğalmak
Propagasyon, Propagation:
 Yayılma, yayma
Prosedür: İşlem, muamele (*eski.*)
Proses: Süreç, vetire (*eski.*)
Prospektif: İleriye dönük
Protektif: Koruyucu
Provokasyon: Kışkırtma
Provokatör, Provokatif: Kışkırtıcı
Provoke: Kışkırtılmış
Psödo - : Yalancı – (*örn.*
 psödotrombositopeni)
Puberte: Bülüğ, erinlik
Pulmoner emboli: Akciğer
 embolisi
Pulse: Vuru, nabız
Punch (*biyopsi*): Zimba, delgi
 (*biyopsi*)
Pure (*red cell aplasia*): Sadece,
 salt, yalnız (*dik! saf* demek
 doğru değil)
Purging: Ayıklama, temizleme
 (*bkz. Deplezyon*)
Pus (*İng.*), **Pü** (*Fr. pus*): İrin,
 cerahat
Pürülan: İrinli, cerahatli

R

Radiation: Işın, şua (*eski.*)
Radikal: Köklü, kökten
Radyosensitif: Işına duyarlı
Radyoterapi: Işın tedavisi
Random: Rasgele, gelişigüzel, tesadüfi (*eski.*)
Randomizasyon: Rasgele dağıtım, rasgele seçim
Randomize çalışma: Rasgele dağıtımlı, rasgele seçimli çalışma
Randomize etmek: Rasgele dağıtmak, rasgele seçmek
Range değerleri (istatistik): Dağılım değerleri, aralık
Rapor etmek: Bildirmek (*İng. to report:* bildirmek, söylemek, nakletmek, tebliğ etmek)
Rash, Raş: Döküntü
Rasyonel: Akılcı, akla dayanan, ussal
Rat: sıçan
Ratio: Oran
Reabsorpsiyon: Geri emilim
Reagent: Ayıraç, miyar (*eski.*)
Reaksiyon: 1. Tepki; 2. Tepkime (*kimya*)
Reaktif: 1) Tepkisel, 2) (*kimya*) Ayıraç, miyar (*eski.*)
Reaktivasyon: Yeniden etkinleşme
Realizasyon: Gerçekleştirme

Reanimasyon: Canlandırma
Rearranjman Rearrangement (gen): Yeniden düzenlenme
Rebound: Geri tepme
Reconstitution: Yeniden yapılanma
Recovery: Toparlanma
Red cell distribution width (RDW): Eritrosit dağılım genişliği
Redüksiyon: İndirgeme, azaltma
Reduced dose intensity: Azaltılmış, indirgenmiş doz yoğunluğu
Refere etmek (hasta): Göndermek, havale etmek, başvurmak (*örn. ileri tetkik için refere edildi*)
Referans: 1) Başvuru, müracaat (*eski.*), 2) Kaynak
Refrakter: Yanıtsız, direngen
Refrakterlik: Yanıtsızlık
Regresyon: Gerileme
Regrese olmak: Gerilemek
Regülasyon: Düzenleme, ayarlama
Regülatör: Düzenleyici (*b kz. T regülatör lenfosit*)
Rehber (*far.*): Kılavuz
Rejeksiyon: Ret
Rejenere olmak: Yeniden oluşmak, yenilenmek
Rejeneratif (tıp): Yenileyici tıp
Rejim: Tedavi türü

Rejional, Regional: Bölgesel

Rekonstitüsyon (immün):

İmmün yeniden yapılanma,
kurulma

Rekonsülte edildi: Yeniden

(tekrar) danışıldı (Acaba
yabancı dillerde 'rekonsülte' var
mı? Uydurmuş olmayalım!)

Rekürrens (hastalık): Nüks,
tekrarlama, yineleme

Rekürren, Rekürran:

Tekrarlayıcı, yineleyici

Relaps, rölaps: Nüks, tekrarlama
(yineleme), depresme

Relaps olmak, Relaps yapmak:
Nüksetmek

Relaps/refrakter (olgu): Nüks/
Yanıtsız, Nüks/Dirençli (olgu)

Relatif: Göreceli, bağıntılı, nispi
(*eski.*), izafi (*eski.*)

Related: Bağlantılı, bağlı, ilişkili
(*örn.* heparin-related)

Release: Açığa çıkma, salınma,
salınım

Remisyon: Düzelmeye,
iyileşme(*dik!* **Cure**=şifa değil!)

Remisyon indüksiyonu:

Remisyonu sağlayıcı, başlatıcı
tedavi

Remnant: Artık, bakiye (*eski.*)

Renomegali (!): Böbrek büyümesi

Repare etmek: Onarmak

Replase etmek: Yerine koymak,
ikame etmek

Replasman (*İng.* replacement, *Fr.*
remplacement): Yerine koyma,
ikame (*eski.*)

Replike olmak: Çoğalmak(*örn.*
bu hücrelerde replike olan)

Report: 1) Bildiri, tebliğ (*eski.*), 2)
Rapor

Reseptör: Alıcı, almaç (*yeni*)

Resesif: Çekinik (*karş. dominan*
= baskın)

Resiprok(al): Karşılıklı

Respiratory distress: Solunum
sıkıntısı

Response: Yanıt

Restriksiyon: Kısıtlama, kısıntı
(*bkz Limitasyon*)

Restricted (iron -): Demiri
kısıtlanmış

Restriktif: Kısıtlayıcı, sınırlandırıcı

Retansiyon: Birikme, birikim

Retardasyon: Gecikme, gerilik
(*örn.* mental retardasyon)

Retiküler: Ağsı

Retiküle (reticulated) trombosit:
Ağlı trombosit, genç trombosit

Retraksiyon: Çekilme, büzüşme

Retro -: - arkası (*örn.*

retroperitoneal: periton arkası)

Retrospektif: Geriye dönük (*karş.*
Prospektif)

Reverse: Ters, tersine

Reverse (tiplendirme): Ters

Reversibl: Tersinir, geri
dönüşebilen

Revize edilmiş (revised):

Yeniden gözden geçirilmiş,
yenilenmiş, düzeltilmiş

Rezeke etmek: Kesip (yarıp)
çıkarmak

Rezeksiyon: Kesip çıkar(t)mak

Rezerv: Yedek

Rezidü: Kalıntı

Rezidüel (hastalık): Kalıntılı,
artakalan (hastalık)

Rezistan: Dirençli

Rezistans: Direnç

Rezolüsyon: 1) Erime, çözülme,
dağılma (örn. pnömoni),
2) Çözülüm (örn. high-
resolution)

Rezorbsiyon: Emilip dağılma

Rijid: Katı, sert, eğilmeyen (karş.
Fleksibl)

Ring: Halka, yüzük

Ringed sideroblast: Halkalı
sideroblast

Risk/benefit: Risk/yarar

Rod (Auer): Auer çomağı,
çubuğu

Rölaps oldu, rölaps etti
(hastalık): (hastalık) nüksetti,
tekrarladı, yineledi, depreşti

Rölatif (relatif): Görece, göreceli,
nispi (eski.), izafi (eski.)

Röprodüksiyon: Üreme

Röprodüktif (yaş): Üretken (yaş)

Rutin: Alışılmış, alışılmalı gelmiş

Rüptür: Yırtılma, delinme

S

Sakrifiye edilen (deney hayvanı):

Kıyılan, feda edilen

Sakrifiye etmek: Kıymak, feda
etmek, öldürmek

Saline (izotonik) :İzotonik tuzlu
çözelti, fizyolojik serum

Salvaj (İng. **Salvage**) tedavi:

Kurtarıcı tedavi, kurtarma
tedavisi

Sample: Örnek

Santral, sentral: Merkezi

Satürasyon: Doygunluk,
doymuşluk

Satüre: Doygun, doymuş (karş.
desatüre: doymamış)

Scalp: Saçlı deri, kafa derisi (örn.
scalp tutulumu)

Scan: İnce tarama, tarama

Scatter: Saçılma

Scavenger (hücre): Çöpçü hücre

Screening: Tarama

Sea blue histiyosit: Deniz mavisi
histiyosit

Sedanter, sedentary (hayat):
Sakin, yerleşik, hareketsiz
yaşam

Sedatif: Yatıştırıcı

Sediment: Çökelti

Sedimentasyon: Çökme (bkz.
Presipitasyon)

Segmente (lökosit): Parçalı
lökosit

Segment: Parça, bölüm

Sekestrasyon: Tutuklama, hapsetme

Sekonder, secondary: İkincil (örn. sekonder lenf folikülü)

Sekonder (İng. secondary to-): - Bağlı, - sonucu (örn. secondary to myeloma=miyeloma bağlı, miyelom sonucu)

Sekresyon: 1)Salgılama, salgınım
2) Salgı

Sekrete etme: Salgılama, Salma

Sekretuvar IgA: Salgısal

Sekretuar (miyelom): Salgılayan miyelom (karş. **non-sekretuvar:** salgılamayan)

Seks kromozomu: Cinsiyet kromozomu

Selektif: Seçici, ayırıcı

Seleksiyon (CD34+): Ayırma, seçme

Selüler (immunité): Hücresel bağışıklık

Selülarite: Hücresellik, hücre zenginliği

Semi - :Yarı – (örn. semipermeabl: yarıgeçirgen)

Semptom: Belirti

Semptomatik: Semptomlu, belirtili (karş. **asemptomatik:** belirtisiz)

Senkron: Eş zamanlı (örn. senkron solid ve hematolojik tümör varlığı)

Senkronizm: Eş zamanlılık

Sensitivite, sensibilité: Duyarlık, hassasiyet (eski.)

Sensitizasyon: Duyarlaşma

Sentetik: Yapay

Sentez: 1)Yapım, bileşim (kimya),
2) Bireşim (mantık), terkip (eski)

Sentezlemek: Yapmak, bileştirmek

Sentinel (lenf nodu): Gözcü, nöbetçi (lenf düğümü)

Sentral: Merkezi

Seri: Dizi

Servikal (lenf düğümü): Boyun lenf düğümü

Severity (hastalık): Ağırılık, ciddilik

Severe (İng.): Ağır, ciddi (dik!'şiddet' değil!

'Trombopeninin şiddeti'yanlış)

Shear stress: Akışkanlık gerilimi, kayma gerilimi

Sibling: Kardeş

Sickle cell: Orak hücre

Signal (İng. Fr.): İm, işaret, sinyal
Siklus, Cycle: Döngü (örn. Demir döngüsü), çevrim, devir (eski.)

Siklik, Cyclic: Döngüsel, çevrimsel, devri (eski.)

Simetri: Bakışım (yeni)

Simetrik: Bakışımılı

Sinerji: Görevdeşlik

Sinerjik: Görevdeş

Sirkülasyon: Dolaşım

Sirotik: Sirozlu

Sistem: Dizge

Sistematik: Dizgesel

Sitasyon (*İng.* citation): Alıntı, iktibas (*eski*).

Site etmek: Alıntılama, alıntı yapmak

Sitoprotektif (etki): Hücre koruyucu (etki)

Sitoredüksiyon: Hücre sayısını azaltma

Sitoredüktif (tedavi): Hücre sayısını azaltıcı tedavi

Sitotoksik: Hücre öldürücü

Siyanotik: Siyanozlu

Skala: Iskala (*Türk.*), ölçek, mikyas (*eski*), derece

Skalp: Saçlı deri, kafatası derisi

Skar: Yara izi, nedbe

Skor: Sayı, puan (*Türk.*)

Skorlama: Puanlama (*Türk.*)

Skorlandırılmış: Puanlandırılmış

Sklera: Göz akı

Smear: Yayma

Smoldering (*İng.*) (lösemi, miyelom): İçin için yanan

Smudge cell: Leke, is lekesi hücresi (*bkz.* **Basket hücresi**)

Sofistike: Karmaşık, ayrıntılı

Solid: Katı

Soliter: Tek

Solübl: Çözülebilir, çözünebilir, eriyebilir

Solübilite: Çözülebilirlik, çözünebilirlik

Solüsyon: Eriyik, çözelti, mahlul (*eski*.)

Solvent: Çözücü, eritici

Somnolans: Uyuklama

Sosyal: Toplumsal

Species: Tür

Specimen: Örnek, nümune (*eski*.)

Spektrum: Tayf (renk!), görüntü, yelpaze

Spesifik: Özgül

Spesifisite: Özgüllük

Spesiyal, special: Özel

Spinal kord: Omurilik

Spiral: Sarmal

Spontan: Kendiliğinden

Sporadik: Ara sıra olan, yer yer görülen, dağınık

Spray: Püskürtü (*örn.* **Nasal spray:** Burun püskürtüsü)

Squamos hücreli: Yassı epitel hücreli

Stabil: Kararlı, durağan

Stabilite: Kararlılık, dayanıklılık

Stabilize etmek:

Dayanıklılaştırmak

Stage: Evre, safha (*eski*.)

Staging: Evreleme

Status: Durum, hal

Stem cell: Kök hücre (*İng.* **stem:**

1) Ağaç gövdesi, 2) Ailede soy, silsile)

Stil: Biçem, üslup, tarz

Stimülan, Stimüle eden: Uyarıcı, uyarıcı

Stimüle etmek: Uyarmak

Stimulus: Uyarı

Strain: Soy

Stringent (complete response): kesin (tam yanıt) (miyelomda)

Strok: İnme, nüzul (*eski.*), (*dik!* 'felç' tam doğru değil.)

Strüktür: Yapı

Strüktürel: Yapısal

Subendotelyal: Endotelaltı

Subgrup: Altgrup

Subjektif: Öznel

Subjektivite: Öznelik

Subkostal: Kaburga altı

Subkütan: Deri altı, cilt altı

Suboptimal yanıt: En uygunun altında yanıt

Subtip: Alttip

Successive: Ardıl, birbirini izleyen

Suisid: İntihar

Sulphur, Sülfür: Kükürt (sülfürlü: kükürtlü)

Supportive: Destekleyici

Süprese etmek: Baskılamak

Süpresif (etki): Baskılayıcı (etki)

Süpresyon: Baskılama

Süpresor (lenfosit): Baskılayıcı (lenfosit)

Süperfisial, süperfisyal: Yüzeysel

Supernatan: Üstte kalan

Süperpoze: Üst üste gelmiş

Süplementasyon: Ekleme, eklenme

Süpüratif: İrinli, cerahatlı

Surrogate: Yerine geçen, yerini alan

Surveillance: Gözetim, nezaret (*eski.*)

Survey: İnceleme, denetleme, tarama (*örn.* kemik)

Survival (Fr. Survie): Sağkalım (hastalık). (*dik!* 'Survey' ile karıştırmayınız!)

Survival (eritrosit): Eritrosit yaşam süresi

Stippling (bazofilik): Bazofilik noktalanma

Strain (hayvan, mikrop): Soy

T

T regülatör lenfosit (Treg): Düzenleyici T lenfosit

Tandem transplantasyon: Ardı ardına (ardıl) nakil (aktarım)

Target: Hedef

Targeted: Hedeflenen

Target hücre: Hedef hücresi

Tear drop (eritrosit): Gözyaşı damlası

Teori: Kuram

Teorik: Kuramsal

Terapi: Tedavi, sağaltım (*yeni*)

Terapötik ajan: İlaç, tedavi aracı

Terapötik (doz): Tedavi dozu, tedavi edici doz

Terminasyon: Sonlanma,
son, bitim (*örn.* yolun
terminasyonu)

Terminoloji: Terimce, terimler
dizgesi

Tissue factor (*pıhtılaşma*): Doku
faktörü

Tissue typing: Doku tipleme
(tiplendirme)

Tolerans: 1) Tahammül, katlanma,
dayanma, 2) Hoşgörü

Tolere edebilir: Kaldırabilir,
tahammül edebilir, dayanabilir

Tolere etmek: 1) Dayanmak,
katlanmak, kaldırmak,
tahammül etmek, 2)
Hoşgörmek

Tonsil: Bademcik

Topical (kullanım): Yöresel, yerel,
mahalli (*eski.*)

Toraks: Göğüs

Total: Toplam, tüm, tam

Total olarak (çıkartılan):
Tümüyle (çıkartılan)

Total body irradiation: Tüm
vücut (beden) ışınlaması

Transdüksiyon (sinyal):
Ötevarım, iletim

Transfüzyon(kan): Kan aktarımı,
nakli

Transfüzyonel hemosideroz:
Transfüzyon hemosiderozu

Transient: Geçici

Transkript: Kopya

Transkripsiyon: Yazılım,
kopyalama

Translasyon: Çeviri, çevirim

Translokasyon: Yerdeğişim

Transformasyon: Dönüşüm

Transforme olmuş: Dönüşmüş

Transplant: 1) Nakledilen organ,
doku; 2) Nakil

Transplant-related mortality:

Nakil (aktarım) ile bağlantılı
ölüm oranı

Transplantasyon (organ, doku):

Nakil, aktarım

Transport: Taşıma, taşınma

Trigger (*to*): Tetiklemek

Trimester: Üçay

Trombin jenerasyon testi:

Trombin oluşum (husus) testi

Tromboplastin jenerasyon testi:

Tromboplastin oluşum (husus)
testi

Trombopoez: Trombosit yapımı

Tropizm: Doğrulum, yönelim

Tümör: Ur, yumru

Tümörögenez: Ur oluşumu

Turnover: Döngü

Typing: Tipleme, tiplendirme

U Ü

Ubiquitous : Her zaman her
yerde bulunan

Ultrastruktur: İnce yapı

Umbilikal kordon: Göbek
kordonu

Underlying: Altta yatan

Undiferansiye (!):

Farklılaşmamış

Unfraksiyone (!),

anfraksiyone (!) (heparin):

fraksiyonlanmamış heparin

Uni -: Tek -

Unilateral: Tek yanlı, tek taraflı

Univariate: Tek değişkenli (*bkz.*

Multivariate)

Universal, Üniversal (verici):

Evrensel, genel (verici)

Unrelated: Akraba dışı

Unstable, unstabil: Kararsız (*örn.* angör), durağan olmayan (*örn.* hemoglobin)

Update: Güncelleme

Uptake: Alım, tutulum

Ülsere: Ülserleşmiş

Ülseröz: Ülserli

Ünite: Birim

V W X Y

Vaksin: Aşı

Vaksinasyon: Aşılama

-valent, -valan: -değerli (*örn.* divalan: iki değerli)

Valid: Geçerlik

Validasyon: Geçerlik kazanma, onaylanma

Variable: Değişken

Variant: Değişik tür, şekil (*örn.* hastalığın variantı)

Variasyon: Değişkenlik

Variate: Değişkenli

Variköz: Varisli

Vasküler transformasyon:

Damarsal dönüşüm

Vazodilatör: Damar genişletici

Vazokonstriktör: Damar daraltıcı

Velocity: Hız, hız derecesi

Ven: Toplardamar

Venül: Toplardamarcık

Vejetaryen (beslenme): otobur (beslenme)

Verifikasyon: Doğrulama

Versiyon: Sürüm

Viabilite: Canlılık

Vibrasyon: Titreşim

Viral (enfeksiyon): Virus enfeksiyonu

Visser: İç organ

Vital: Dirimsel, yaşamsal, hayatı (*eski.*)

Vizüel: Görsel (*bkz.* audio-visual)

Vokal kord: Ses teli

Volonter, volenter: Gönüllü

Warm (antikor): Ilık, sıcak (antikor)

Wilde-tip gen: Yaban, yabancı gen

X-linked: X'e bağlı

Yatrojenik (*bkz.* İatrogenic)

Yeast: Maya

Zon: Kuşak, yöre

SIK KULLANILAN YABANCI TERİMLERE TÜRKÇE KARŞILIK ÖBEKLERİ

Bu bölümde deneme (ön çalışma) niteliğinde bir düzenleme yapılmıştır. Çok eksik olduğunu biliyorum. Yararlı olup olmadığına okurlarımız karar verecektir. Uygun bulurlarsa, değerli katkılarıyla başlık sayısının artacağına ve içeriklerin genişleyeceğine inanıyorum.

Tedavi, Kemoterapi

- Düzelme, iyileşme (*remisyon*)
- Remisyon başlatıcı, sağlayıcı (*indüksiyon*)
- Remisyon sürdürücü, idame (*maintenance*)
- Pekiştirme (*consolidation*)
- Şifa (*cure*)
- Nüks (*relapse*)
- Nüks/yanıtsız (*relapse/refractory*)
- Nüks dışı ölüm oranı (*non-relapse mortality*)
- Toparlanma (*recovery*)

Sağkalım (*survival*)

- İlerlemesiz (*progression-free*)
- Hastalıksız (*disease-free*)
- Olaysız (*event-free*)
- Toplu, tümüyle (*overall*)

Yanıt (*response*)

Tam (*complete*)

Kısmi (*partial*)

Kesin tam (*stringent*)

Yanıtsız, dirençli(*refractory*)

Tedavi

Bağışıklığı baskılayıcı (*immunosuppressive*)

Birleşik tedavi (*combination therapy*)

Deneyime dayalı (*empirical*)

Destekleyici, destek tedavisi (*supportive*)

Hücre sayısı azaltıcı (*cytoreductive*)

İliği baskılayıcı (*myelosuppressive*)

İliği yok edici (*myeloablative*)

Koruyucu (*prophylactic*)

Kurtarıcı (*salvage*)

Önceden davranıcı (*preemptive*)

Önleyici (*preventive*)

Şifa sağlayıcı (*curative*)

Yerine koyma (*replacement*)

Yatıştırıcı (*palliative*)

Rasgele dağıtımli (*randomized*)

Işın tedavisi

Genişletilmiş alan (*extended field*)

Tutulu alan (*involved field*)

Tüm beden (*whole body*)

Hastalık

Çok az kalıntılı (*minimal residual*)

Israrıcı, kalıcı (*persistent*)

İlaca duyarlı (*chemosensitive*)

İlaca dirençli (*chemoresistant*)

Kalıntılı (*residual*)

Kök Hücre Transplantasyonu

- Akraba dışı (*unrelated*)
- Ardıl, ardı ardına nakil (*tandem transplantation*)
- Ayıklama, arındırma (*depletion, purging*)
- Azaltılmış, indirgenmiş doz yoğunluğu (*reduced dose intensity*)
- Bağıışıklığın yeniden yapılanması, kurulması (*immune reconstitution*)
- Doku tiplemesi (*tissue typing*)
- Doku uyuşurluğu (*histocompatibility*)
- Haplo-özdeş (*haploidentical*)
- Harekete geçirme, seferberlik (*mobilisation*)
- Hazırlama, koşullama (*conditioning*)
- HLA-özdeş (*HLA-identical*)
- HLA-uyuşur, HLA-uygun (*HLA-compatible*)
- İliğı yok edici (*myeloablative*)
- Kan yapıcı kök hücre (*hematopoietic stem cell*)
- Kordon kanı (*cord blood*)
- Ret (*rejection*)
- Tam uyuşmayan (*mismatched*)
- Toparlanma (*recovery*)
- Toplama (*harvest*)
- Uygun, uyuşur (*matched*)
- Uygun akraba dışı verici (*matched unrelated donor*)
- Verici (*donor*)
- Yama (*graft*)
- Yama kökenli konak hastalığı (*graft versus host disease*)
- Yamanın konağı tepkisi (*graft versus host reaction*)
- Yamanın lösemiye etkisi (*graft versus leukemia effect*)
- Yamanma (*engraftment*)
- Yuvalanma (*homing*)

Lenfomalar

- Lenf düğümü (*lymph node*)
- Düğüm dışı lenfoma (*extranodal*)

Düğümsel lenfoma (*nodal*)
Düşük dereceli (*low-grade*)
Foliküllü lenfoma (*follicular*)
Hodgkin dışı lenfoma (*non-Hodgkin lymphoma*)
Manto hücreli lenfoma (*mantel cell*)
Sessiz, uysal (*indolent*)
Yaygın büyük hücreli (*diffuse large cell*)
Yüksek dereceli (*high-grade*)

Lenfadenomegali

Bölgesel (*regional*)
Çok sayıda (*multipl*)
İri, oylumlu (*bulky*)
Kitlesel (*massive*)
Yaygın (*diffuse*)
Yayılmış, genelleşmiş (*generalized*)
Yüzeysel (*superficial*)

Lenfosit

Baskılayıcı (*suppressor*)
Düzenleyici T (*T regulator, Treg*)
Yardımcı T (*T helper*)
Doğal öldürücü, katil (*natural killer*)
Edindirici, benimsetici T (*adoptive T*)
Hücre öldürücü T (*cytotoxic T*)
Bellek (*memory*)
Büyük granüllü (*large granular*)

Bağışıklık

Bağışık (*immune*)
Bağışıklık (*immunity*)
Bağışıklık yanıtı (*immune response*)
Bağışıklığı baskılayıcı (*immunosuppressive*)
Bağışıklığı tehlikede, kısıtlanmış (*immunocompromised*)

Bağışıklığı yatıştırıcı, düzenleyici (*immunomodulator*)
Doğuştan bağışıklık (*innate immunity*)
Edindirici bağışıklık tedavisi (*adoptive immunotherapy*)
Uyarlayıcı bağışıklık (*adaptive immunity*)
Yeniden yapılanma (*immune reconstitution*)

Kan Transfüzyonu

Çapraz karşılaştırma (*crossmatch*)
Doğru, doğrudan Coombs (*direkt Coombs*)
Dolaylı Coombs (*indirekt Coombs*)
Evrensel (genel) verici (*universal donor*)
İleri, ileriye doğru tipleme (*forward*)
Kan bileşenleri (*blood components*)
Kan ürünleri (*blood products*)
Kan değişimi (*exchange transfusion*)
Plazma değişimi (*plasma exchange*)
Rh uyumsuzluğu (*Rh incompatibility*)
Ters tipleme (*reverse*)
Uyuşur, uygun (*compatible, matched*)
Uyuşmaz (*incompatible, mismatched*)
Verici (*donör*)

SIK YAPILAN YANLIŞLAR

FERHAD. Sen yakından da, uzaktan da, her zaman, her mekânda, konuştuğun dil gibi, Türkçe gibi güzelsin, Şirin...

Nazım HİKMET (Ferhad ile Şirin)⁸

Kan Hücrelerini Adlandırmada Görüş Birliğine Varabilir miyiz?

Alyuvar ve Akyuvar

Tıp Fakültesi öğrencilik yıllarımda (1953-1959) **eritrosit, lökosit ve trombositler**'le tanıştım. **Alyuvar, akyuvar** sözcükleri Türkçe sözlüklerde yer almış olmalarına karşın pek kullanılmıyordu. Bir tek arı dile önem veren **Ord. Prof. Dr. Tefvik Sağlam**'ın (Tevfik Salim Paşa, 1882-1963)* *"İç Hastalıklarında Klinik Tanı"* adlı çok satan ders kitabında **alyuvarcıklar, akyuvarcıklar** bulunuyordu.⁹

**1897'de girdiği Askeri Tıbbiye'yi 1903'de bitirmiştir. "Nasıl okudum" adlı kitabı (1959) öğrencilik yıllarını anlatır. Soyadı yasasından sonra (1934) "Salim" olan soyadını "Sağlam" olarak değiştirmiştir. İç Hastalıklarında Klinik Tanı'nın 10. son baskısı 1960'da yayımlanmıştır.*

Altmışlı yılların başlarında Ankara'da yeni açılan bir tıp fakültesinin neredeyse tümü ABD eğitilmiş öğretim üyeleri **kırmızı küre, beyaz küre** sözcüklerini kullanmaya başladılar. Oysa çoğu İstanbul Tıp Fakültesi mezunu olmaları nedeniyle Tefvik Sağlam Hoca'nın *"klinik teşhis"*

yerine “*klinik tanı*” başlığını taşıyan kitabını okumuşlardı. Bu eğilim yetiştirdikleri öğrencileri aracılığı ile ülkemizde giderek yaygınlaştı.

Son yıllarda, kimi yayınlarda, yazılışları uzunca olsa da, **kırmızı kan hücreleri** ya da **beyaz kan hücreleri** ile karşılaşıyorum. Bu sözcükleri içeren bölümlerin İngilizceden çeviri (!) olduğunu sezmekte hiç güçlük çekmiyorum.

Sözlüklerimizde **küre** (Ar.), matematik anlamı *yuvarlak* dışında, *yeryüzü*, *dünya* (İng. Fr. globe; Ar. küre-i arz) anlamları da taşıyor. Yeryüzünde yaşıyoruz. Günümüzde durmadan *küreselleşme*’den, *küresel ısınma*’dan söz ediyoruz. Öyleyse, ancak mikroskopla tanıyabildiğimiz hücreler nasıl küre olabilirler? Fransızlar kan hücrelerine “*kürecik* (*globule*)” adını verir. Dedelerimizin dedeleri de *kürecik* anlamına gelen *küreyve*’yi kullanmışlar (*küreyve-i hamra*: eritrosit ve *küreyve-i beyza*: lökosit). Çoğuluna da “*küreyvat*” (*kürecikler*) demişler.

Alyuvar ve **akyuvar** ne kadar güzel! Kulağa da hoş geliyor. Beğenmeyenler, birçok dilde olduğu gibi, **eritrosit**, **lökosit** demeyi sürdürebilirler. Ama lütfen *küre*’den uzak dursunlar...

Trombosit, Pulcuk, Kan pulcuğu

Trombositlere gelince; “*trombosit*” diye bildiğimiz hücreleri (Fransız kanbilim okulundan gelen hocam Şeref İnceman “**plaket**” derdi), şimdilerde, özellikle genç meslektaşlarım, konuşurken, yazarken sıklıkla, adeta salgın halinde, **platelet** diye adlandırıyorlar. Neden acaba? Son yıllarda İngilizce ile haşır neşir olma alışkanlığı mı? Oysa çoğu yabancı dilde **trombosit** sözcüğü geçerli. Ayrıca bu dillerde **platelet** (İng), **plquette** (Fr) ve **Plättchen** (Alm) de var. Ne var ki, hastalıklardan söz ederken. *trombositopeni*, *trombositoz*, *trombositopati* diyoruz.

Öte yandan **platelet**’in dilimizde son derece sevimli bir karşılığı da var: **pulcuk** ya da **kan pulcuğu**. Pulun yanına *cuk* soneki *cuk* oturmuş! Diğer dillerde olduğu gibi, hücrenin ufaklığını gösteren bir sonek. **Pulcuk** ya da **kan pulcuğu** demeniz için sizi zorlamıyorum. Ancak ne

olur **platelet** demekten vazgeçiniz. **Trombosit** diyiniz. Yoksa dilinizi eşek arısı sokabilir.

Eritrosit Değerleri

Bir diğer sorun **MCV, MCH, MCHC, RDW** gibi eritrosit değerleri. Örneğin ortalama eritrosit hacmi için **OEH** mi, yoksa **MCV** mi demeli? Laboratuvarlarda hastaların ellerine rapor yerine tutuşturulan elektronik kan sayımı çıktılarında kısaltmalar yabancı dilde olduğundan herhalde şimdilik **MCV**'den yana olmak gerekiyor Ancak bu kısaltmayı “**emsivi**” değil, “**meceve**” biçiminde seslendirmeye ne dersiniz?

Bilinmesi gereken kurallar

Birkaç basit dilbilgisi kuralı

Hal eki “**de**” ve “**da**” **bitişik**; *dahi (bile)* anlamına gelen bağlaç “**de**” ve “**da**” **ayrı yazılmalıdır**. *Örnek*: Ev**de** çalışıyor. Ev**de** oturmasa **da** kirasını ödüyor.

Ayrıca bağlaç *dahi* (. .), *dâhi* (- -) gibi okunmamalıdır

Soru tümcelerinin “**mi**”, “**mu**”, vb gibi sonekleri **ayrı yazılır**. *Örnek*: Okudunuz **mu**? Öğrendiniz **mi**? Çalışıyor **musunuz**?

İlgi eki olan “**-ki**” daima **bitişik yazılır**. “**ki**” bağlacı ise **ayrı yazılır**. *Örnek*: Kurul**daki** üyeler **ki**, çoğunu beğenirim, beni desteklemediler.

Diğer kurallar

Genler italik harflerle yazılır. Bu genlerin şifrelediği (kodladığı) proteinler ise italik değildir. *Örn*. **BCR/ABL** **geni**, **BCR/ABL** **proteini**. Kan grubu genotipleri de italik olmalıdır (*örn* **AA**, **AO**). Fenotipler italik yazılmaz. Transfüzyon Tıbbı El Kitabçığında (2011), ne yazık ki, bu kural dikkate alınmamıştır.

Pıhtılaşma (koagülasyon) faktörleri Romen sayıları ile (örn. **Faktör VIII eksikliği, FVIII ölçümü**), ancak bu faktörlerin genleri italik olarak Arap sayıları ile belirtilir (**F8 geni**). “**F8 eksikliği**” biçiminde yazılış yanlıştır.

Bakteri, parazit, mantar adları italik yazılır. İlk ad büyük harfle, ikinci ad küçük harfle başlar.(örn. *Pseudomonas aeruginosa*, *Escherichia coli* (*E. coli*), *P. falciparum*, *Pneumocystis jirovecii*, *Candida albicans*. Türleri (*species*)Türkçe okundukları gibi yazabiliriz: örn. stafilokok, streptokok. Viruslar için italik ve büyük harf kuralı yoktur.

Özel adlar büyük harfle başlar. Traube alanı, **Bethesda** ünitesi, **Still** hastalığı, **Coombs** testi, **Auer** çomağı gibi. İstisnasız herkes *Doppler*’i küçük harfle başlatmış. *Christian Johann Doppler* (1803-1853) Avusturyalı bir fizikçi ve matematikçidir.

Yabancı Özel Adların Yazılışı

Yabancı özel adlar genelde okundukları gibi yazılmaz. Çok merak ediyorum. **Hodgkin** “Hoçkin”, **Coombs** “Kums”, **Burkitt** “Börkit”, **Down** “Davn” şeklinde yazılmamış da, neden hemen hemen tüm arkadaşlar **Fanconi**’yi daima “Fankoni” şeklinde yazmışlar? Çocukcu kanbilimciler tarafından çok tanınmış olduğundan mı? Bir zamanlar çok ünlü kişiler Türkçe okundukları gibi yazılabilirdi. *Çörçil*, *Şekspir* gibi...

Tümce (cümle) içinde, ister bir, ister birden fazla sözcükten oluşsun, hastalık adlarının ilk harfleri büyük yazılmaz (örn.“**Kronik Miyelositik Lösemi**” biçiminde yazmak yanlıştır). Ancak bir hastalığın, testin ya da yöntemin adı özel ad taşıyorsa, büyük harfle başlamalıdır (örn. **Hodgkin** lenfoması, **Ham** testi).

İlaç adları

İlaç adlarının yazılmasında da görüş birliğimiz olduğunu sanmıyorum. *Methotrexate* mı? Yoksa *metotreksat* mı? Türkçe okundukları gibi yazılmasına taraftarım.

Kanbilim terimlerinin de okundukları gibi yazılmaları görüşünü destekliyorum.

(Örn.myeloblast yerine **miyeloblast**, myelom yerine **miyelom** gibi).

Tıp dilimize yerleşmiş yabancı kökenli sözcükleri Türkçe okundukları gibi yazmalıyız.

Ateroskleroz (atheroskleroz değil), ekstremit (extremite değil), adezyon (adhezyon değil), nazofarenks (nasofarenx değil).

İnfeksiyon, enfeksiyon; inflamasyon, enflamasyon; intoksikasyon, entoksikasyon. **İn** Fransızcada **en** olarak okunur. Günümüzde **in** biçiminde yazış ve söyleyiş hemen hemen tüm hekimlerimiz tarafından benimsenmiş gibidir.

Sonek alarak biten yabancı kökenli sözcüklerde sonekleri yazalım ve okuyalım mı?

Örnekler: Apoptozis (apoptoz), apheresis (aferez), ostoporosis (osteoporoz), amyloidosis (amiloidoz), fibrosis (fibroz), peritonitis (peritonit). Bana sorarsanız ayraç (parantez) içinde yer alan soneksizlerden yanayım.

Örneklerle Sık Yapılan Yanlışlar

Ajan (İng. Agent)

Örn. Kemoterapi ajanları: Arkadaşlar *İng. "agent" i Fr. "ajan" gibi* sesleterek (telaffuz ederek) yazıyorlar. Oysa *İng.* 1) İlaç; 2) Etken (*eski.* amil); 3) Temsilci, mümessil (*eski.*) anlamlarına gelen **ajan** sözcüğü dilimizde 1) Temsilci, 2) Casus anlamında kullanılıyor. Bu nedenle, bir tedaviden söz ederken **"ajan"** yerine **"ilaç"** dememiz daha doğru olmaz mı?

Akım/Akış

Flow cytometry'deki **flow** Türkçeye çevrilirken genellikle **akım** kullanılıyor. Oysa flow'un karşılığı **akış** olmalı. Efes'li **Herakleitos** "*Ta pante rhei*" demiştir (*eski. Yun. "Herşey akar!"*). "*Herşey değişir*" anlamında. **Herakleitos**'a ait olup olmadığı kesinlikle bilinmeyen "*Aynı akarsuda iki kez yıkanılmaz*" bilge sözü benzer anlamdadır. *Rheology* (akışbilim) sözcüğü de aynı kökten gelir. Öyleyse flow cytometry'ye **akar hücre ölçümü(sayımı)**, bu incelemede kullanılan aygıtta da **akar hücre ölçeri (sayacı)** diyebiliriz. Bir arkadaşımız bildirisinde "akar hücre" yerine "akan hücre" terimini kullanmış. Türkçe terim türetenleri kutlamalıyız.

Atak

Örn. **Lökopeni atakları**. Türkçe sözlüklerde **atak** önad (sıfat) olarak *cüretkâr*; ad (isim) olarak da *atılım*, *hamle*, *saldırı*, *hücum* gibi anlamlar taşıyor. Öte yandan hastalık söz konusu olduğunda, *nöbet*, *ilerleme*, *hecme* (*eski.*) anlamlarına geliyor. "**Alevlenme**" demeyi seviyorum ben (örn. lökopeni alevlendi).

Atak'ın Türkçedeki birçok anlamı ile birlikte *Fr. attaque* ya da *İng attack*'dan gelmiş olabileceğini de unutmayalım. Etimolojik sözlükler bu konuda bize yardımcı olurlar. Örneğin *saldırı*, *hücum* anlamındakinin *Fr.*'dan geldiğini biliyoruz (*bkz. Yararlandığımız Diğer Sözlükler: Sözlerin Soyağacı*).

Bir meslektaşımız "*graft versus host hastalığı*" için "**verici atak hastalığı**" terimini önermiş. Yabancı terimlere Türkçe karşılık bulma girişimi çok sevindirici. Kutluyorum. Anlam yönüne gelince tartışılması gerekir.

Bakı

Örn. **Fizik bakı**; **sistem bakıları normal**; **idrar bakısı**, **oral bakı**. Anladığım kadarıyla, Ege'li arkadaşlar **bakı'yı muayene** (*hasta*

muayenesi) yerine kullanıyorlar. Türkçe sözlüklerime *bakıyorum* (**Bakı**: 1) Bakma, gözetme işi. 2) Fal). Kanımca *bakı muayene*'nin içerdiği anlam derinliğini karşılamıyor. Biliyorsunuz, bakmak başka, görmek başkadır. Her bakan görmez. Hastayı muayene ederken, onun hasta olup olmadığını ve varsa hastalığının nedenini araştırıp bulmaya çalışıyoruz. Akıl yürütmeyi de içeren bir eylem söz konusu. Sıçrayıcı nabızı tanımlayan *Dominic John Corrigan* (1802-1880) 1853'de "*Hekimlerin sorunu yeteri kadar bilmemeleri değil, yeteri kadar görmemeleri*" demiş. Bugün de geçerliğini koruyan bir sorun...

Olsa olsa **inspeksiyon**'a bakı denebilir belki. Hem **bakı** muayene ise, muayenehane **bakıevi** mi olacak?

Bayan/Bay (Kadın/Erkek)

Birçok arkadaşımız "*bayan hasta*" diyor kadın hastalar için. Ama nedense "*bay hasta*" demiyorlar. "*Erkek hasta*" diyorlar. Bildirilerde "hastaların şu kadarı bayan, bu kadarı erkek" türünde tümcelerle sık karşılaşıyorum. Doğrusu **Bayan** ve **Bay** birer seslenme (hitap) biçimidir. Bu sözcükler, 26 Kasım 1934'de çıkartılan 2590 sayılı "lakap ve unvanların kaldırılması" yasasından sonra, **Hanım**, (**Hanımfendi**), **Bey** (**Beyfendi** yerine önerilmiştir. Atatürk bir yıl sonra Parti kurultayındaki konuşmasına "**Bayanlar, Baylar**" diye başlamıştır. ¹⁰ Tıpkı diğer dillerdeki *İng.* "Ladies and Gentlemen"; *Fr.* "Mesdames et Messieurs"; *Alm.* "Meine Damen und Herren" gibi

Not: Bu yasa ile *Ağa, Hacı, Hafız, Molla, Efendi, Bey, Beyfendi, Paşa, Hanım, Hanımfendi* ve *Hazretleri* gibi lakap ve unvanlar kaldırılmıştır. Ne dersiniz? Yıllardır bu yasaya uyuluyor mu acaba?

Ekarte etmek:

Gene çok sık kullanılan **ekarte etmek** (*Fr. écartier*) "*uzaklaştırmak, dışlamak, dışarda bırakmak*" anlamlarını taşıyor. Sözlüklerimizde kulağıma sevimsiz gelen *dıştalamak* da var. Burada da "**prezente**

olmak” örneğinde olduğu gibi yabancı sözcüğe **etmek** eylemi (fiili) ekleniyor.

Daha da komiği, öğretim üyesi genç bir meslektaşım sözlü sunusu (prezentasyonu) sırasında hastalığın ayırıcı tanısını anlatırken **ekartasyon yapılır** tümcesini kullanmıştı. *Fr.*’da böyle bir sözcük yoktur. Nasıl **atmasyon** da yoksa!

Gayta

Birçok arkadaş “gayta” yazmış. Kökeni Arapça olan bu eski sözcüğü doğru yazamıyorsak (**gaita**, **madde-i gaita**), Türkçesini kullanmalıyız (**dışkı**)! 1934-1938 yıllarında Bursa’da uzman askeri hekim **Şefik İbrahim İşçil** ve Türkçe (edebiyat) öğretmenini **Ali Ulvi Elöve** tarafından hazırlanan “*Türkçe Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme*” adlı tıp sözlüğünde yer alıyor ilk kez bu sözcük. Türk Dil Kurumu tarafından ancak 1944’ de Bursa’da yayımlanan bu benzersiz yapıt bir daha basılmamıştır. Hiçbir karşılık beklemeden 4 yıl boyunca çalışan, genç Cumhuriyetin bu coşkulu iki ülküdaşını tanıyalım.^{11, 12}

Not: Dr. *Şefik İbrahim İşçil* (1892-1957) Gülhane’de yetişmiş, Bursa Memleket Hastanesinde çalışan bir KBB uzmanıdır. *Ali Ulvi Elöve*’ye (1881-1975) gelince çocuk şiirleri yazan ve ülkemizde çocuk edebiyatının öncüsü sayılan bir edebiyat öğretmenidir. *Selim Sırrı Tarcan*’ın isteği üzerine bir İsveç marşına Türkçe güfte yazmıştır (Dağ başını duman almış).

Osmanlıca ve Fransızca hekimlik terimlerine 13 bin dolaylarında karşılık içeren bu imrenilecek çalışma büyük tartışmalar yaratmış, ünlü bir tıp profesörü, *teneffüs* yerine *solunum* denmesine “insan teneffüs eder, hayvanlar solur” diyerek karşı çıkmıştır.¹¹ Sözlüğün sonsözünde “...karşılıkların yüzde onu işe yararsa ödevimizi yapmış sayılabiliriz” tümcesi dikkat çekicidir.

Atatürk Çekirge’de dinlenirken rahatsızlandığında muayenesi için Dr. İşçil çağırılmıştır. Atatürk’e ve devrimlerine tutku ile bağlı

olan bu hekim “Şimdi bir hastaya bakıyorum, işimi bitirince gelirim” demiştir.¹²

Globin. Globülin

Haptoglobulin değil, **haptoglobin**. Hemoglobin gibi. Hemoglobindeki zincirler de **globulin** değil, **globin**. Nedense, çoğu öğretim üyesi de **haptoglobulin** diyor. Öte yandan, hiperglobinemi değil, **hiperglobülinemi**.

Gönderildi, çalıştırıldı, çalışıldı

Örn. “**Faktör düzeyleri gönderildi**”, “**Serum çinko düzeyleri çalışıldı**”. “**Protein C çalışıldı**”, “**Bcr/abl geni çalıştırıldı**.” Faktör düzeyleri mi gönderiliyor, yoksa faktör düzeyleri testi için kan örneği mi? Neyse nereye gönderildiği yazılmamış. Çalışılmadan çinko düzeylerinin sonucu bilinmez ki! Tabii ki çalışılacak. Bir bildiri özetinde ya da sunumunda ne gerek var bütün bunlara? Testin sonucunu belirtmek yeterli değil mi?

Yazarken gereksiz ve anlamsız sözcüklerden, tümcelerden kaçınmalıyız. Lafı uzatmamalıyız. Bunun için de, yazdıklarımızı daha sonra eleştirel gözle birkaç kez okumalı ya da başkalarına, - çalışma arkadaşlarımıza, özellikle bildiri başlığında adları olan büyüklerimize - okutmalıyız. Yeri geldiğinden, gereksiz sözcüklerden kaçınma konusunda, yıllarca önce İlhan Selçuk’un bir yazısında okuduğum fıkrayı aklımda kaldığı kadarıyla aktarmak istiyorum.

Bir balıkçı yokuşun sonundaki tezgâhına “**Burada taze balık satılır**” yazılı kara tahtayı koyar. Müşterilerini beklerken, yazdıklarını irdelemeye* başlar. Önce “**burada**’ya gerek yok” der kendi kendine. Siler. Ardından **satılır**’ı kaldırır. “Bu kadar balık yenmeyecek ya, tabii ki satılacak” diyerek. Biraz sonra **balık**’ı da yok eder. “Bunların balık olduğu belli!” düşüncesiyle. Geriye **taze** kalır. O sırada “Kokuları aşağılardan duyuluyor. Nereleri taze bunların?” diye bağırarak gelen bir külhanbeyi kara tahtaya yönelir.

*Çok az sayıda arkadaş bildiri özetlerinde **irdeleme** sözcüğünü kullanmışlar. Ellerine sağlık! **İrdelemek**: tetkik ve tettebbu etmek (*eski.*), mütalaa etmek (*eski.*). Bir konunun incelenmesi ve eleştirilmesi gereken bütün yönlerini araştırıp birer birer incelemek (Türkçe Sözlük).

Hematopoiez, Hematopoez, Hematopoietik

Aslında Türkçe okunuşu “*hematopoyez*” şeklinde olmalı. İsterseniz, nasıl yazılacağını ve okunacağını bir yana bırakalım ve güzel Türkçemizle “*kan yapımı*” diyiverelim. Aynı şekilde “*eritrosit, lökosit ve trombosit yapımı*” denebileceği gibi. *Esk. Yun.*’da “*poiesis*” “*yapmak*” anlamına geliyor. *Fr* “*poésie* (şiiir sanatı),” “*poème* (şiiir)” *İng.* “*poem* (şiiir),” ve “*poet* (şaiir)” sözcükleri de aynı kökten türemişler.

Yakınlarda açılmış bir transplantasyon merkezinde giriş kapısının üstünü kaplayan tabelayı isterseniz hastalar için Türkçeye çevirelim: **Hematopoietik kök hücre transplantasyon ünitesi** = Kan yapıcı kök hücre nakli birimi). Transplantasyon’un sonuna **u** eklenmemeli mi? (*bkz. Tamlamalarda çeviri yanlışları*).

Hemostaz/Homeostaz

Hemostaz: Kanamayı durdurma; **Homeostaz**: Organizmanın çeşitli, ancak birbirleriyle bağlantılı iç öge ve sistemlerini sabit bir dengede tutma eğilimi.

Karakterize bir hastalıktır

Yayınlarda sık kullanılan, *İng. to characterize* fiilinden aktarılmış, daha doğrusu uydurulmuş, *İng* sözcüğü *Fr* seslendiriyoruz. “*characterized by*” karşılığı “*karakterize*” kötü Türkçeye iyi bir örnek... Neden “...ile nitelenen bir hastalıktır” ya da “...ile belirlenen bir hastalıktır” demeyelim? Üstelik “**karakterize bir hastalıktır**” ile biten tümceyi gördüğümde – aşırma (intihal, plajiarizm) demeye dilim varmasa da – yoğun bir çeviri kokusu alıyorum. Hem de çirkin bir çeviri...

Kür (cure), Kurs (Course)

Kür (İng. *Fr. cure*)'ün iki ayrı anlamı var: 1) Şifa, tam iyileşme, hastalıktan kurtulma; 2) Tedavi, sağaltım. Aslında dilimizde de *Fr.* okunuşu ile **kür** sözcüğü var. Ancak bu şifa anlamı değil, sağaltım anlamı taşıyor (*kemoterapi kürü, kaplıca kürü, kür yapıyorum* örneklerinde olduğu gibi).

Kurs konusuna gelince, önce örnekleri sıralayalım: “**iki kurs** yüksek doz ara-C verildi; **iki kurs** ABVD yapıldı; **20 kurs** dalak radyoterapisi.” Burada arkadaşlarımız **kurs**'u, biraz önceki **kür** (sağaltım) anlamında kullanıyorlar. Sözlüğe baktığınızda, *İng. course*'ın çok değişik anlamlar taşıdığını görürsünüz. Öğretim alanında *ders, kurs*; hekimlikte *tedavi, tedavi rejimi*; yemekte *öğün, kap* gibi... *Gidiş, yol, yön* anlamlarına ve deyimlerde daha birçok başka anlama da geliyor. Bu durumda “**iki kurs ABVD yapıldı**” demek hem doğru, hem de güzel Türkçe değil. Dalak radyoterapisi örneğinde Türkçemize yerleşmiş **seans** (*Fr.*) sözcüğü de kullanılabilir.

Malignite, Malinite, Malignensi Malignansi:

Nasıl telaffuz edip nasıl yazacağımızı bilemediğimiz bir yabancı sözcüğü sürekli kullanıyoruz. Oysa *habaset, habislik, kötücüllük, kötü huyluluk* gibi Türkçe sözcüklerimiz var. **Malign, malin** yerine *habis, kötü huylu, kötücül*; karşıtı olarak da **benign, benin** yerine *selim, iyi huylu, iyicil* demekten neden kaçınıyoruz? Baksanıza “*selim hematoloji*” tuttu. 2011 yılında çalıştayı bile yapıldı.

Maruziyet

Örn. İlaç ya da toksinlere **maruziyet** yoktu: (**maruz kalma**: etkisinde, karşısında kalma). **Maruziyet** *İng. exposure*'dan esinlenilmiş olmalı. Ancak başta Osmanlıca-Türkçe olmak üzere, güvenilir tüm büyük sözlüklerde böyle bir madde bulamadık. Bu sözlüklerde sadece **maruz** var.

Materyel ve metod

Gereçler ve yöntem'i kullanabiliriz. Hastalar için “gereç” in kullanılması doğru değildir (gereç = malzeme). Toplumbilimde uygulandığı şekilde, hasta ve normal kişiler için “örneklem” sözcüğü kullanılabilir, ya da “*hastalar ve yöntem*” denebilir.

Nozokomiyal. Nazokomiyal

Nozokomiyal: *esk. Yun. noso:* hastalık, *komeion:* bakmak (hasta bakımı anlamında). **Nozokomiyal infeksiyon:** hastane infeksiyonu, hastanede kazanılmış infeksiyon. *Lat. Nasus* ise, bilindiği gibi burun (*örn. nazofarenks*).

Perifer, Periferik, Periferal kan

Perifer'in Türkçesi **çevre** (*eski. muhit*) dir. Hocam İnceman hasta vizitlerinde bana “hastanın muhitine baktın mı?” diye sorardı. **Açı** (zaviye), **çap** (kutup) gibi yüzlerce **geometri** (hendese) teriminin 1936-37 yıllarında Atatürk tarafından türetilmiş olduğunu, umarım biliyorsunuzdur. Bakınız **poligonlar** bölümünde ne yazılmış? “**Üçgen** üç kenarlı bir poligondur. **Dörtgen** dört kenarlı bir poligondur. Bir poligonun **çevre'si** onu çevreliyen kırık çizgidir. Dayirenin **çevresi çember'dir.**”¹³

Dilimizi seviyorsak **periferik, periferal kan** yerine **çevre kanı** ya da **çevresel kan** dememiz gerekir.

Prezente olmak

Çoğu arkadaşımız bir hastayı ya da hastalığı tanımlarken “şikâyetleri (*yakınmaları*) ile **prezente olan**” diyerek yabancı bir sözcüğü **olmak** fiili (eylemi) ile birleştiriyor. “*Beliren, kendini gösteren, ortaya çıkan, karşımıza gelen, ya da başlayan*” gibi Türkçe karşılıkların ne günahları var ki, kullanılmıyorlar?

Randomize etmek

Gene yabancı bir sözcüğe **etmek** eklenmiş. Türkçesi *rasgele dağıtmak*, *rasgele seçmek*.

Rapor etmek:

Nedense *İng. report* (rapor, bildiri, belge) ile **to report** (bildirmek, söylemek, tebliğ etmek, nakletmek) karıştırılıyor. Gençliğimizde “kongrede tebliğ yaptım” derdik. Şimdi “**bildiri**” sunuyoruz. Rapor değil. **Rapor etmek** “bilgi olarak iletmek, bildirmek” anlamı taşıyor. Daha çok casuslar, gizli ajanlar, MİT görevlileri rapor ederler gibime geliyor. Biz hekimler rapor etmeyip bildirsek daha iyi olmaz mı?

Sözlükçemizde başka örneklerini de gördüğünüz gibi, yabancı kökenli bir sözcüğe **etmek, olmak** eklemeyi çok seviyoruz. **Reçete etmek, reçete edildi** gibi. Oysa hastaya reçete yazılır, reçete verilir (*bkz. Relaps olmak*).

Relaps, Relaps olmak

Bizden öncekiler ve bizim kuşağımız “*nüks*” ya da “*nüksetme*” derdi. “*Yineleme (tekrarlama)*” da diyebiliriz. İsterseniz, bu anlamda halkımızın “*depreşme*”, “*tepme*” gibi güzel deyimlerini de anımsatıverelim! Bazı arkadaşlar “**rölaps**” biçiminde yazarak sözcüğü Fransızlaştırıvermişler! Oysa *Fr.’da İng. relapse’ın karşılığı rechute’dür(ok. röşüt)*.

Relaps olmak: Nüksetmek. “*Hasta relaps yaptı*”, “*Hasta relaps oldu*” diye yazıyor çoğu arkadaş. “*Hastalığı nüksetti*”, “*hastalığı tekrarladı (yineledi)*”, “*hastalığı geri döndü*” diyebilirlerdi. Neden yabancı sözcüklerin arkasına “etmek”, “yapmak”, “olmak” fiillerini ekleme alışkanlığımız, daha doğrusu hastalığımız bu denli yaygın? Öz dilimizi bilmemekten mi? Özensizliğimizden mi? “Katıldılar” yerine “katılım gösterdiler”, “katılımda bulundular” diyenlerimiz bile var.

Not: Erken yaşta yitirdiğimiz dilbilim uzmanı **Doç Dr. Suat Yakup Baydur** (1912-1953) “Türkçenin sindiremediği sözler” başlıklı

makalesinde (Ulus, 13.6.1949) bu hastalığı ele alarak “Bu aksak masterlar yerine sağlam Türkçe karşılıkları kullanmak şart! Bu karşılıkları halk ağzında canlı olarak buluyoruz” diyor. Yüzlerce çarpıcı örnek vererek: hazm etmek = *sindirmek*, tahliye etmek = *boşaltmak*, tercüme etmek = *çevirmek*, teksir etmek = *çoğaltmak*, tenvir etmek = *aydınlatmak*, meşgul olmak = *uğraşmak*, mahcub olmak = *utanmak*, dejenere olmak = *soysuzlaşmak*, vb.¹⁴

Replasman tedavisi

Çok sık olarak *yerine koyma*, *ikame (eski.)* anlamına gelen *İng. replacement* Fransızca bir sözcükmüş gibi seslendirilerek yazılıyor. Oysa *Fr.’da replacement* diye bir sözcük yoktur, *remplacement* (ok. ramplasman) vardır. Yine bir Fransızlaştırma! Türkçesine alışmalıyız.

Second. Secondary Secondary to...

Örn. “Malignensiye **sekonder**, demir eksikliğine **sekonder**, miyeloma **ikincil** gelişen, lenfomaya **ikincil** gelişen.” Evet! **secondary ikincil** demektir. Ancak secondary’nin başka anlamları da vardır. Tıp dilinde “**Secondary to -**” dendiğinde, *ilk hastalıktan türeyen, ilk hastalığa bağlı ya da ilk hastalık sonucu gelişen bir olay* anlaşılmalıdır.

Neden kötü çeviriyoruz? Çünkü anlam çevirisi yapmıyor, tek tek sözcükleri çeviriyoruz. Bunun nedeni de, doğru söylemek gerekirse; bir bildiri özeti, bir konuşma hazırlarken, özgün tümceler kurmak yerine İngilizce metinlerdeki tümceleri basbayağı kopyalıyoruz. Bir kitap bölümü yazarken de, kusura bakmayınız, aynı davranış sürüyor. Konuyu birkaç kaynaktan okuyup öğrendikten sonra kendi biçimimiz (tarzımız), kendi tümcelerimizle anlatmaya çalışıyoruz.

Strok = İnme

Halkımız “*inme indi*” der. Güzelim dilimizde **inme** dururken *İng. stroke’a* ne gerek var? Eşek arılarına gene iş düştü. Bazı arkadaşlar *stroke’u felç* olarak çeviriyorlar. Felç **paralizi**’nin karşılığıdır.

Survival (İng.)/ Survie (Fr.)/Survey (İng.)

Sağkalım sözcüğünü sevmeyen çoğu meslektaşım konuşurken **survival**'ı *sürvi* ya da *sörvey* şeklinde seslendiriyorlar. Oysa *İng. survey* inceleme, denetleme, muayene, tarama anlamında bir sözcük.

Tane, adet

Örn. "Yirmi sekiz hastanın 8 **tanesi** sonuçlanmış olup..."; "hastalardan **iki tanesinde**"; "44 **adet** tromboz hastası"; "**Birkaç adet** meme kanserli olgu

"On *tane (adet)*kalem" denebilir, Ne var ki "*on tane (adet) hasta*" denemez. "*On hasta*" demek yeterlidir.

Tanı almak, Tanı, vermek;

Örn. "Olgumuz KLL **tanısı aldı**"; "Olguya lenfoma **tanısı verildi**". **Tanı** (Ar. teşhis) **konur**, alınıp verilmez (**Teşhis etmek**: Tanı koymak, tanılamak).

Tedavi almak, Tedavi vermek

Örn. "Hasta yatarak **tedavi aldı**"; "...protokolü **almakta olan** hasta"; "tedavisi **verildi**." Tedavi alınmaz. O tedavideki ilaçlar alınır. Hastaya tedavi verilmez. Hasta tedavi **edilir**, ya da hastaya tedavi **uygulanır**)

Uyumlu, Uyumsuz, Uygun Uygunsuz, Uyuşur, Uyuşmazlık

Örn. "Lenfoblast ile **uyumlu hücre bulundu**"; "İmmünotipleme B-ALL ile **uyumlu geldi**"; "Ultrason safra çamuru ile **uyumlu idi**"; "KLL **tanısı ile uyumlu**"; "Sağ kasıkta **adenomegali ile uyumlu** kitle; Trombositleri bir milyonun üstüne çıktı, **periferik yayması uyumluydu**"; "Eritrosit alloimmünizasyonunun en sık nedeni **D antijeni uyumsuzluğu**"; "HLA-uyumlu".

“*Uyumlu, uygun, uyuşur*” sözcüklerinin yanlış kullanılışı çok yaygın. Burada da bir salgın söz konusu... Bu nedenle örnek sayısı da çok oldu. Önce **uyum** ile başlayalım. **Uyum** *ahenk*’in (*eski. Ar.*) karşılığıdır. Sözlük *uyum*’u “bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk” olarak tanımlıyor. Bu durumda **uyumlu**=ahenkli, **uyumsuz**=ahensiz oluyor. Türkçede **uyum**’un bir diğer anlamı, bildiğiniz gibi, yabancı dillerdeki *adaptasyon* (yeni bir duruma ya da ortama uyma, alışma). Ayrıca gözümüz **uyum** yapar (*accomodation*).

Neden bir tanıyı belirtirken “**uyumlu**” sözcüğünü kullanıyoruz? Yoksa tanıdan emin mi değiliz? “*Lenfoblast görüldü, B-ALL tanısı kondu, sağ kasıkta adenomegali saptandı*” demekten niye kaçınıyoruz? Ultrasonla ya safra çamuru saptanır (çoğu kez böyledir), ya da safra çamurundan kuşkulandır (az rastlanan bir durum). Ancak ikinci durumda “*safrâ çamuruna uyan*”, “*safrâ çamurunu düşündüren*” diyebiliriz.

HLA-uyumlu, D antijeni uyumsuzluğu örneklerine gelince; *İng.* “*HLA-compatible*”in karşılığı olarak, **HLA-uyuşur** ya da **HLA-uygun** demek gerekir. En doğrusu **HLA-uyuşur**’dur. **Rh (D) uyuşmazlığı** dediğimiz gibi. Sanırım Rh uygunsuzluğu ya da Rh uyumsuzluğu diyenler yoktur aramızda. Alıcının ve vericinin doku grupları, kan grupları ya **uyuşur** (*İng. compatible*) ya da **uyuşmaz** (*İng. incompatible*). **Uygun**’u (*eski. Ar. münasip*) kullanabilirsiniz. Ama **uyumlu (uyumsuz)** olmaz. Ayrıca güzel dilimizde uygunsuz ya da uygunsuzluğun daha başka anlamlara geldiğini de herhalde biliyorsunuzdur.

Türkçe sözcüklerin yanlış anlamlarda kullanılması

Biçim/Biçem: **Biçim:** Şekil, form; **Biçem:** Üslup, tarz, stil.

Birey/Kişi

Hastalar için daha çok “**birey**”i kullanıyor arkadaşlar. **Birey:** fert (*İng. individual*); **Kişi:** şahıs (*İng. person*). İki sözcük eş anlamda sayılabilirse de, ben hastalardan söz ederken “**kişi**” demeyi yeğliyorum.

Birey'in (*eski. fert*) toplumbilim, ruhbilim açısından tanımını için Türkçe sözlüklere başvurabilirsiniz.

Değişken/Değişik

Değişken *İng. variable*'ın karşılığıdır. “**Değişik**” ise “farklı” anlamına gelir (*İng. different*).

Etkili/Etkin

Etkili (ilaç) :Etki gösteren (ilaç). **Etkin**: Aktif, faal (*eski.*).

Flokon: Flakon

(örn. Novoseven flokonu) (*Fr. Flocon, İng. Flake*: küçük yumak; örn. lapa lapa kar, kuşbaşı kar); (*Fr. Flacon, İng. Flask*: küçük şişe).

Grup/Gurup

Hasta gurubu (*Doğrusu*: Hasta grubu). **Grup**: topluluk, küme, öbek. **Gurup**: Güneşin batışı, günbatımı,

Karşın/Karşılık/karşıt

Buna **karşılık**=Buna mukabil; Buna **karşın**=Buna rağmen; **karşıt**: zıt

Olanak/Olasılık

Olanak: İmkân (**olanaklı**: mümkün; **olanaksız**: imkânsız). **Olasılık**: İhtimal (**Olası**: muhtemel, ihtimal dahilinde).

Özgül, Özgün, Özgü, Özel

Özgül: spesifik; **Özgün:** orijinal; **Özgü:** --- has (örn. lenfomaya özgü = lenfomaya has); **Özel:** special (eski. hususi)

Yoksul/Yoksun

Yoksul: fakir (karş. varıl, zengin); **Yoksun:** mahrum (yoksunluk: mahrumiyet)

Eş anlamlı eski ve yeni sözcüklerin ve bağlacı ile birlikte kullanılması

Bu arada, eş anlamlı eski ile yeniye yan yana getirmemeye de dikkat etmeliyiz. (örn, *saygılar ve hürmetler; dilekler ve temenniler, ilgi ve alakınıza teşekkür ederim* gibi).

Tamlamalarda Çeviri Yanlışları

İngilizceden çevirilerde tamlamaları çoğu kez İngilizcedeki gibi yapıyoruz. Onların *blood transfusion*'u bizde *kan transfüzyon* değil, *kan transfüzyonu* olmalı. Aşağıda sıralanan örnekler ne demek istediğimi daha iyi anlatıyor.

Ad (isim) Tamlamaları

Ad tamlamalarını İngilizceden Türkçeye dilbilgisi kurallarımıza uymayacak şekilde çeviriyoruz. Bazı örnekler:

Antifosfolipid antikor sendrom: Antifosfolipid antikor sendromu

B12 vitamin eksikliği: B12 vitamini eksikliği

Bethesda unit: Bethesda ünitesi

Crohn's hastalığı: Crohn hastalığı

Ebstein-Barr virus: Ebstein-Barr virüsü
Eritrosit süspansiyon: Eritrosit süspansiyonu..
Heparin ilişkili trombositopeni: Heparin ile ilişkili...
Hepatit A antikor kaybı: Hepatit A antikoru kaybı
HIT antikor: HIT antikoru
Kaposi sarkom: Kaposi sarkomu
Rh(D) antijen: Rh (D) antijeni
Schilling test: Schilling testi
Vankomisin dirençli: Vankomisine dirençli
Von Willebrand faktör: Von Willebrand faktörü
Waldenström makroglobülinemi: Waldenström makroglobülinemisi

Addan türetilmiş önad (sıfat) tamlamaları

Önad tamlamalarında önadı yabancı dildeki gibi bırakıyoruz.
 Örnekler:

Aplazik dönemde: Aplazi döneminde, aplazili dönemde
Arteryel ve venöz tromboz: Arter ve ven trombozu
Bakteriyel enfeksiyon: Bakteri enfeksiyonu
Bukkal mukoza: Ağız mukozası
Dendritik cell: Dendritli (dalı) hücre
Dental kanama: Diş kanaması
Ekimotik lezyonlar: Ekimozlu lezyonlar, ekimozlar
Endotelial progenitor hücre: Endotel öncü hücresi
Fetal kaynaklı: Fetus kaynaklı
Glomerular harabiyet: Glomerül harabiyeti
Glomerüler filtrasyon: Glomerül filtrasyonu
Hepatobiliyer USG: Karaciğer-safra yolları USG'si
Hipokondriyak bölge: Hipokondr(ium)bölgesi
İntestinal hastalık: İnce barsak hastalığı
Kadaverik böbrek: Kadavra böbreği
Kromozomal anormallik, kırıklar: Kromozom bozukluğu, kırıkları
Larengeal polip: Larenks (gırtlak) polipi

Lösemik dönüşüm: Lösemiye dönüşüm

Mediastinal kitle: Mediasten kitlesi

Mezenkimal kök hücreler: Mezenkim kök hücreleri

Miyokardiyal demir yükü: Miyokard demir yükü

Mukozal kanamalar: Mukoza kanamaları

Nazal akıntı: Burun akıntısı

Nazofarengeal sürüntü: Nazofarenks sürüntüsü

Orbital sarkom: Orbita sarkomu

Parenkimal lezyonlar: Parenkim lezyonları

Plevral effüzyon: Plevra sıvısı

Preeklampitik hasta: Preeklampsili hasta

Purpurik döküntü: Purpura, deri içi kanamaları

Rektal sürüntü: Rektum sürüntüsü

Renal fonksiyonlar: Böbrek fonksiyonları

Renal transplantasyon: Böbrek transplantasyonu

Sinüzoidal obstrüksiyon sendromu: Sinüzoid tıkanıklığı

sendromu

Skrotal ülser: Skrotum ülseri

Tübüler harabiyet: Tubulus harabiyeti

Tümöral doku: Tümör dokusu

Vasküler endotelial büyüme faktörü: Damar endoteli büyüme faktörü

Vasküler lezyon: Damar lezyonu

Viral enfeksiyon: Virus enfeksiyonu

Yazım Yanlışları ve Noktalama İmleri

Bu soruna girmeyeceğim. Çalışma masanızda yer alacak olan **Yazım Kılavuzu** sizlere yardımcı olacaktır. Kılavuzların ilk sayfalarında yazım kuralları ve noktalama imleri ayrıntılı olarak anlatılır.

DOĞRU ve GÜZEL OLMAYAN TÜRKÇE ÖRNEKLERİ (SEÇKİ)

Oral olarak verildi: (ağızdan, ağız yoluyla, *per os* verildi)

Eksitus oldu: (öldü, vefat etti, kaybedildi, yitirildi)

Taburculuk sonrası: (Taburcu olduktan sonra)

Yatak başı verilmekte: (Yatağında)

Takipsiz olduklarından: (Takip edilmediklerinden, izlenmediklerinden)

Başka bir merkezde **takipli olan:** (...takip edilen, izlenen)

Hasta **rekonsülte (!)edildi.** (Yabancı dilde “*rekonsültasyon*” yok!)

Hastanın **dökümleri** incelendi: (verileri, bulguları incelendi)

Taze **donmuş** plazma: (Taze dondurulmuş plazma). Plazma kendiliğinden donmuyor, onu biz donduruyoruz (*fresh frozen plasma*).

Kalp anomalisine sahip hasta: (Kalp anomalili hasta)

Lenfadenopatilerin varlığı saptanmış: (lenfadenomegaliler saptanmış)

Remisyon elde olunarak: (...elde edilerek)

Çok miktarda yan etki: (Çok sayıda yan etki)

Konstipasyon bulunma durumu (Yorumsuz!)

Biz **bu vaka** ile düşük doz sitarabin tedavisi alan bir hastada meydana gelen **bradikardi olgusu** sunduk (Yorumsuz!)

Bir ya da daha fazla **osseöz** alanın **segmental** ölümü ile **karakterize** (Yorumsuz!)

Mortal seyreden bir hastalıktır; hastalık **mortal** seyretti: (*bkz.* mortal, mortel)

Biz burada **nütrisyonel** megaloblastik anemi kliniği ile birlikte alt **extremitelerde** paraparezi ve **yürüme yeteneğinin kaybı** ile birlikte olan vaka sunduk: (Yorumsuz!)

Diş eti kanaması **spontan olarak 2 defa olmuş**: (İki kez kendiliğinden dişetleri kanamış)

Hastanın faktör eksikliğine yönelik **faktör düzeyleri gönderildi** *** (Yorumsuz!)

Yatarak tedavi aldı: (Yatırılarak tedavi edildi)

Tedavisi **alan**: (...ile tedavi edilen)

Tedavisi ile **olan** tecrübelerimizi sunduk: (Tedavisine ilişkin deneyimlerimizi...)

Tedavi **protokolu almakta olan** hastaya: (...protokolu ile tedavi edilen hastaya, ...protokolunun uygulandığı hastaya)

Tedavi **verilen** olgular: (tedavi edilen...)

Olgumuz... **tanısı aldı**: (Olgumuza...tanısı kondu)

...**tanısı verildi**: (...tanısı kondu)

Hastalar **şelasyon almaktaydı**: (hastalara şelasyon tedavisi uygulanmaktaydı)

Anne ve babanın da Methb düzeyleri **çalıştırıldı**. (...ölçüldü, saptandı)

Hipotiroidinin fibrinolitik **sistem üzerine olan etkileri güncel olarak** araştırılmaktadır: (...fibrinolitik sistem üzerindeki etkilerinin araştırılması günceldir).

Şiddetli hipotiroidi olguları: (Ağır hipotiroidi olguları).

FVII 13. **kromozomda lokalize**, Vit K varlığında karaciğerde sentezlenen pıhtılaşma faktörüdür: (Geni 13. kromozomda bulunan FVII, K vitamini...)**

Novoseven **flokonu**: Novoseven flakonu (bkz. Yazım yanlışları).

Araştırmanın uygulaması... tarihlerinde yapılmıştır: (Araştırma... tarihlerinde yapılmıştır.) **

Arterial kanı **çikolata kahvesi rengindeydi**: (acaba İng. chocolate brown'ın Türkçesi mi?)

Alternatif tedavi **seçeneği** olarak: (alternatif=seçenek)

Bu sık **endokrinopatinin** sıklığını saptamayı amaçladık: (Bu sık görülen...)

Hastalara ait klinik veriler: (Hastaların klinik verileri)

Kromozomal kırıklar **gelişebilmekte olduğundan**: (... gelişebildiğinden)

Plakların **gelişimine etkili**: (plakların gelişimini etkileyen)

Bcr/abl füzyon geni **çalıştırıldı** ve pozitif bulundu: ("çalıştırıldı" ya gerek yok); (bcr/abl füzyon geni saptandı)

Protein C rezistansı **çalışıldı (!)**: ("çalışıldı" ya gerek yok! Sonucu belirtmek yeterli)

17 yıl sonra bazal hücreli karsinom **geliştiren** bir vaka: (... karsinomun geliştiği bir vaka).

Mikroskopik ve makroskopik **değişimler** incelendi: (...değişiklikler incelendi) (değişim = İng. exchange)

Hastada imatinib **intolere** veya direnç nedeniyle: (imatinibe intolerans veya direnç)

Allojeneik kök hücre nakli sonrası **edinsel hemofili gelişen bir hasta**: (...naklinden sonra edinsel hemofilinin geliştiği bir hasta)**

Edinsel koagülasyon bozuklukları **nadir görülen, ölümcül seyredilebilen** bir hastalık grubudur: (ölümcül seyredilebilen). Ayrıca edinsel koagülasyon bozuklukları hiç de nadir değildir. Nadir olan bu özetle sözü edilen edinsel hemofilidir.***

İTP hastaları **kendi arasında** değerlendirildiğinde: (...kendi aralarında...)

Hastaya ait anormal eritrositler: (Hastanın anormal eritrositleri)

Çalışmaya 28 **adet** hasta alındı: (...28 hasta alındı)

Trombositopenisi nedeniyle **ara ara** aferez **verildi**: (aferez verilmez, yapılır. Aferez ürünü verilebilir. Doğrusu, burada sözü edilen aferez değil, trombositaferezdir).

Operasyon sırasında **kanamalar** 5/O monocryl ile **bağlandı**.: (Kanama mı, yoksa damar mı bağlanıyor?)

Ankaferd **hemostazı önlemek** için kullanılır: (Önlemek için mi? Yoksa sağlamak için mi?)

Plazma hücreli diskrazilere **ikincil gelişen**: (...bağlı olarak; ...diskraziler sonucu). (Aslında hasta Poems sendromu, demek başından beri bir plazma hücreli diskrazi!).***

Serum immünoelektroforezi IgA lambda paraproteinemisi ile **uyumlu bulundu**: (IgA lambda paraproteinemisi bulundu). ("Uyumlu" demeye ne gerek var?)*

Literatürde bildirilmiş **10 dan az vaka** vardır: (...vaka sayısı 10'un altındadır)

Myeloid öncü hücrelerin ekstramedüller **malin kanseridir**: (Yorumsuz!).

...% 10 civarında **mortal seyreden viral** bir hastalıktır: (...ölümle sonlanan bir virus hastalığıdır)

AML'li hastada seronegatif bruselloz ile febril nötropeni olgusu: (...bruselloza bağlı...)

Çalışma 39 MM ve **15 kontrol grubu** ile oluşturuldu: (...15 kişiden oluşan kontrol grubu...); (çalışma oluşturulmaz, yapılır).

Nörolojik bulgulara sebep olabilmesi nedeniyle: (...yol açabilmesi nedeniyle)

28 hastanın **8 tanesi** sonuçlanmış olup (28 hastanın 8 inde sonuç alınmış olup)

Birkaç adet meme kanserli olguda: (Birkaç; az sayıda meme kanserli...)

SLE açısından **istenen özgün otoantikörler** negatif bulundu: (herhalde **spesifik** anlamında **özgül'** den söz ediliyor. (özgün = orijinal). Bu tümcede “**istenen**” sözcüğü gereksiz... İstenmiş ki, negatif bulunmuş.

Balgam mikroskopi ve kültür gönderildi (Gereksiz bir cümle. Testin sonucunu yazmak yeter. Zaten örnek laboratuvara gönderilmeden sonucu alınamaz.

Postop dönemde anemisi nedeniyle **kızından 1 ünite kan alınarak hastaya transfüze edilmiş:** (hasta kızından 1 ünite kan almış)

20 dakika **buz uygulaması verildi:** (buz uygulandı)

FVII eksikliğinin **özgün tanısı FVII assay** ile konur :(FVII tayini, ölçümü). Burada **özgün** yanlış kullanılmış(özgün = orijinal). Herhalde **özgül** (spesifik) demek isteniyor.

Bunun dışında **yakınma tariflemeyen** (başka yakınması olmayan)***

Nefrotik sendrom **tablosunda** başvuran (...tablosu ile)***

Hastanın **bakılan** eritropoetin düzeyinin normal olmasına karşın: (“bakılan” sözcüğüne hiç gerek yok. Bakılmadan eritropoetin düzeyini nasıl öğrenebiliriz ki!)*

ALL tedavisi **kesimi** ardından: (tedavisinin kesilmesinin ardından); (kesildikten sonra)

Ancak hasta **kaybedildiği için** kurumumuzda yapılamayan bu tetkikler için sevk yapılamadı: (...hasta kaybedildiğinden bu incelemeler yapılamadı).

Kene **uygun** bir kavanoza kondu. Üzerine **ölmesi için alkol eklendi**. Sağlık Bakanlığı tarafından kene ısırığına yönelik düzenlenmiş **sistematik** ile hareket edildi. (Yorumsuz!).

Hastalık **gidişatı agresif** olmakla beraber...(hastalığın gidişi hızlı...)

...üzerine yapılmış **bir adet** çalışma mevcuttur: (...tek bir çalışma vardır)

Distile su **oral** verildi: (...ağızdan verildi)

...**sıklığı daha azdı**: (...daha düşüktü, ...kadar sık değildi)

...**sıklığı daha fazlaydı**: (...daha yüksekti)

28 hastanın 8 **tanesi**: (28 hastanın 8 i). Kişiler tane ile belirtilmemeli

Bir adet çalışma vardır: (bir çalışma vardır)

44 **adet** DVT hastası: (44 DVT hastası)

Olgu **bildirimi**: (olgu bildirisi); (bildirim =t ebligat, bildiri = tebliğ)

Sekiz haftalık gebelik mevcut olan çift... Hastanesi'ne başvurmuştur (Yorumsuz!)

Tedavisi ile olan tecrübelerimizi sunduk: (tedavisine ilişkin, tedavisi ile edindiğimiz...)

...**Broth besi yeri** (etsuyu besi yeri): Broth özel ad değildir. (*İng.* broth; *Fr.* bouillon = et suyu)

İnseriyon varlık ve yokluğuna bakılmıştır: (İnseriyon olup olmadığına ...)**

Akut işitme **azlığı**: (akut işitme azalması)

Eritrosit **çökme hızı**: (Eritrosit **çökme hızı**) (**sedimentasyon**: çökme, **presipitasyon**: çökme)

Ölümcül **seyredilebilen** bir hastalıktır: (Yorumsuz!)

Yaşları 19 ile 30 arasında **değişmekte olan** (...değişen)

Mononükleer hücreler **kültüre edildi**: (...hücrelerin kültürü yapıldı)

Medikasyonu kullanma: (İlacı kullanma)

Tanıdan sonra **hızla** ilik nakli: (...hemen, bekletilmeden...)

Hastalarda **daha az** olarak: (...daha seyrek olarak)

Prednizolon dozu **dereceli olarak** azaltıldı: (*İng. gradually*: giderek, gittikçe, yavaş yavaş, tedricen)

Radyolojik **raporda** granülomatöz enfeksiyon araştırması yönünde **rapor** geldi (Yorumsuz!)

Operasyona bir **hematolog'da** katıldı (...hematolog da ...)

Önceden belirleyen **bir** prognostik belirteçler bulunmamaktadır (Yorumsuz!)

Birikim **yaparlar** (birikirler)

Eski eritrositler (**yaşlı, yaşlanmış** eritrositler)

GENÇ KANBİLİMCİLERE ALÇAKGÖNÜLLÜ ÖĞÜTLER (SONSÖZ)

1. **ÖZEN GÖSTERİNİZ!** Yabancı bir dergiye ya da Turkish Journal of Hematology'e (çünkü onların editörleri, hakemleri var) yazı hazırlarken gösterdiğiniz özenin tıpkısını Türkçe çalışmalarınızda da gösteriniz.
2. **SORGULAYINIZ!** "Acaba kullandığım bu terimin Türkçesi var mı?" sorusunu kendinize sormayı hiçbir zaman unutmayınız.
3. **BAŞVURUNUZ!** Gerektiğinde yanı başınızda duran ya da çevrimiçi (online) ulaşabileceğiniz sözlüklerden yararlanınız.
4. **DANIŞINIZ!** Yazılarınızı, göndermeden önce, adları yazarlar arasında yer alan çalışma arkadaşlarınızla ya da sizden daha deneyimli büyüklerinizle paylaşınız.
5. **OKUYUNUZ!** Fırsat buldukça Türkçesini beğendiğiniz köşe yazarlarını, tıp dışı Türkçe yazın (edebiyat) ürünlerini okuyunuz.

KAYNAKÇA ve SÖZLÜKLER

1. **Akatlı, Füsün:** *Kırmızı Gagalı Pelikan. Kırk Yıldan Kırk Sesleniş*, s. 173-174. Kırmızı Yayınları. İstanbul 2010.
2. **Altıok, Metin:** *Bir Acıya Kiracı. Bütün Şiirleri*, s. 211, 5. Baskı; Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.
3. **Özdemir, Emin:** *Yüzler ve Sözcükler. Türkçe Üstüne Mektuplar*. Bilgi Yayınevi, Ankara, 2011.
4. **Tangün, Yücel:** *Daha çok Türkçe, daha güzel Türkçe*. Ulusal Hematoloji Kongresi en güzel Türkçe bildiri ödülü üzerine. www.kanbilim.com (1.08.2008); www.thd.org.tr. THD Bülteni, sayı 2 (Haziran 2008).
5. **Tangün, Yücel:** *Daha çok Türkçe, daha güzel Türkçe! (2008)*. www.kanbilim.com (12.01.2009.) www.thd.org.tr THD Bülteni sayı 4 (Aralık2008), sayı 1 (Mart 2009).
6. **Köksal, Aydın:** *Adı Bilgisayar Olsun. Aydın Köksal yazılarından bir seçki*. Cumhuriyet Kitapları. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2010.
7. **Karaveli, Orhan:** *Sakallı Celâl. Bir Türk filozofunun yeniden doğuşu*. 13. Baskı, s. 147, Doğan Kitap, İstanbul ,2010.
8. **Nazım Hikmet:** *Ferhad ile Şirin*. Piyes 3 perde. Baskıya hazırlayan: Memet Fuat, s.40; de yayınevi, İstanbul, 1965.

9. **Sağlam, Tevfik:** *İç Hastalıklarında Tanı*, 10. Bası, Kan hastalıklarının tanısı (s 607-657). İsmail Akgün Matbaası, İstanbul ,1960.
10. **Ergun, Rüştü:** *Türk Dili Atatürk ve Biz.* s. 100, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul, 1973.
11. **Onaran, Mustafa Şerif:** *Sağlık Dili.* Cumhuriyet Kitap eki, Sayı 921, s. 28, 2007.
12. **Batur, Enis:** *Kurşun kalem portreler.* Şefik İbrahim İşçil, s 113-115, Sel Yayıncılık, İstanbul 1999.
13. **Uğurlu, Nurer:** *Atatürk'ün yazdığı geometri kılavuzu.* Cumhuriyet gazetesinin okurlara armağanı, s 19. Yeni gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. İstanbul 1998
14. **Baydur, Suat Yakup:** *Dil ve Kültür.* Cumhuriyet gazetesinin okurlara armağanıdır. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. s. 35, İstanbul, 1999.

ÖNERDİĞİMİZ ve YARARLANDIĞIMIZ SÖZLÜKLER

Türkçe Sözlük (Dil Derneği) 2. Baskı, 2005 (www.dildernegi.org.tr)

Yazım Kılavuzu (Dil Derneği) 8. Baskı, 2008.

Büyük Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu), 10. Baskı, 2009 (www.tdksozluk.com)

Püsküllüoğlu, Ali: *Türkçe Sözlük*. 6 basım (genişletilmiş). Can Yayınları, İstanbul, 2007.

Püsküllüoğlu, Ali: *Öz Türkçe Sözlük*. 11. Basım, Arkadaş Yayınları, Ankara 1994.

Ana Yazım Kılavuzu: Ömer Asım Aksoy'un başkanlığında bir kurulca hazırlanmıştır. Onüçüncü Basım, Adam Yayınları, İstanbul 1997.

Redhouse English-Turkish Dictionary. Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. İstanbul, 2000.

Türkçe-İngilizce Redhouse Sözlüğü. Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. İstanbul 1999.

Özön, Mustafa Nihat: *Osmanlıca-Türkçe Sözlük* Genişletilmiş 3. Basım, İstanbul, 1959.

Devellioğlu, Ferit: *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, 2010.

YARARLANDIĞIMIZ DİĞER SÖZLÜKLER

Alderson, A. D. İz, Fahir: The Concise Oxford Turkish Dictionary. Oxford University Press, London, 1959.

Nişanyan, Sevan: Sözlerin soyağacı. Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü, Adam Yayınları, İstanbul, 2002.

Roget Peter Mark: Thesaurus of English Words and Phrases. Longmans, Green and Co. London, New York, Toronto, 1936.

Yalım, Özcan: Türkçede Yakın ve Karşıt Anlamlılar Sözlüğü, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.

New Webster's Dictionary of the English Language. Delair Publishing Company, Inc, 1981.

Le Petit Larousse Compact. Larousse, Paris 2002.

Dorland's Illustrated Medical Dictionary, 32nd Edition. Elsevier Saunders, Philadelphia, 2012.

Elli yıla varan bir tanıklığın ürünü

TÜRK KANBİLİMİNİN TARİHÇESİ

Yazan: Prof. Dr. Yücel Tangün

Atatürk Devrimleri öncesi • 1933 Üniversite Reformu •
Nazi Almanya'sından Türkiye'ye yoğun nitelikli beyin
göçü (1934) • Ord. Prof. Dr. Erich Frank •
Birinci kuşak öncüler • İlk ders kitapları • 1950'li
yıllarda uluslararası alana açılım • Türk Kanbiliminin
Büyük Üçlüsü (Aksoy-İnceman-Ulutin) • İzlerinden
gidenler • Yurtdışında uzmanlaşarak ülkemize
dönenler • Türk Hematoloji Derneği'nin kuruluş öyküsü
• Kurucu üyeler • Gelişim yılları • Yeni Tıp
Fakülteleri, Yeni Hematoloji Bilim Dalları • Transfüzyon
Tıbbı'nda ilerlemeler
• Kan Yapıcı Kök Hücre Nakli çalışmaları •
2000'li yıllara bakış

VE

Her bölümde yazarın kişisel kanbilim tarihinden
seçilmiş sayfalar

**Yakında
Kitapçılarda**

Fiyatı: 7.00 TL.